

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tuomas Kivinen

Kevyemmän tarkastuksen käyttöönotto mikro- ja pienyrittäjille Suomessa

Tutkimus kevyemmän tarkastusmallin käyttöönotosta

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Liiketalous (AMK, Tradenomi)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Tekijä: Tuomas Kivinen

Työn nimi: Kevyemmän tilintarkastuksen käyttöönotto mikro- ja pienyrityksille Suomessa – Tutkimus kevyemmän tarkastusmallin käyttöönotosta

Ohjaaja: Tuulia Potka-Soininen

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 55

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on vastata tutkimusongelmaan, soveltuuko yleisluonteinen tarkastus mikro- ja pienyrityksiin Suomessa. Opinnäytetyön empiirisenä tutkimuskysymyksenä on, kokevatko tilintarkastajat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksissä Suomessa. Aiheen tutkiminen on noussut ajankohtaiseksi, sillä 1.3.2019 Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä selvitti, mitä muutoksia tilintarkastuslakiin pitäisi tehdä, mikäli lakisääteistä tilintarkastusta kevyempi tarkastus otettaisiin käyttöön mikro- ja pienyrityksissä. Opinnäytetyössä selvitettiin, mitä hyötyjä ja haittoja yleisluonteinen tarkastus aiheuttaisi, mikäli se otettaisiin osaksi nykyistä tilintarkastuslakia. Tutkimustavoitteen saavuttamiseksi työssä analysoitiin aikaisempia tutkimuksia sekä haastateltiin tilintarkastajia.

Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa käydään läpi tilintarkastus, tilintarkastusprosessi, mikro- ja pienyritysten tarkastus, tilintarkastusta koskeva sääntely sekä yleisluonteinen tarkastus Suomessa ja EU:n jäsenmaissa.

Opinnäytetyössä käytiin läpi aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia ja niiden tuloksia. Aikaisemmat tutkimukset ovat käsitelleet aihetta lähinnä yritysten näkökulmasta, kun taas tässä opinnäytetyössä tarkastellaan aihetta tilintarkastajien näkökulmasta.

Opinnäytetyön empiirinen osa toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa haastateltiin tilintarkastajia. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Haastattelu oli jaettu seitsemään eri pääteemaan ja tutkimukseen osallistui viisi haastateltavaa. Kaikki haastateltavat toimivat tilintarkastajina.

Aikaisemmat ja tämän opinnäytetyön tutkimustulokset osoittavat, että yleisluonteinen tarkastus koetaan tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksissä Suomessa. Opinnäytetyön empiiriset tutkimustulokset osoittavat, että pääsääntöisesti tilintarkastajat kokevat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksille Suomessa, koska se ei kuitenkaan poistaisi vapautta valita tilintarkastusta yleisluonteisen tarkastuksen sijasta.

¹ Asiasanat: yleisluonteinen tarkastus, tilintarkastus, tilintarkastajat, mikro- ja pienyritykset

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Business Management

Author: Tuomas Kivinen

Title of thesis: Introduction of a lighter audit for micro and small enterprises in Finland – Study on the introduction of a lighter audit model

Supervisor: Tuulia Potka-Soininen

Year: 2021

Number of pages: 55

Number of appendices: 1

The research problem of this thesis is whether a review audit is suitable for micro and small enterprises in Finland and whether auditors consider the review audit necessary for micro and small enterprises. The examination of the topic has become relevant, as on March 1, 2019, a working group set up by the Ministry of Employment and Economy examined what changes should be made to the Auditing Act if an audit lighter than the statutory audit was introduced in micro and small enterprises. In order to achieve this goal, the advantages and disadvantages of a review audit were examined. This thesis analyzes previous research and interviews auditors.

The framework of the theoretical part of this thesis covers auditing, the audit process, the audit of micro and small enterprises, the regulation of auditing, as well as review auditing in Finland and in the EU member states.

The thesis reviewed previous studies related to the topic and their results. The previous empirical studies have mainly dealt with the topic from the perspective of companies, while this thesis examines the topic from the perspective of auditors.

The empirical part of the thesis was carried out as a qualitative study by interviewing auditors. The interviews were semi-structured. Each of the interviews was divided into seven separate main themes, and five interviewees participated in the study. All the interviewees worked as auditors.

The results of previous studies and this thesis show that a review audit is considered necessary for micro and small enterprises in Finland. The empirical results of this thesis confirm that, as a rule, the auditors prefer the use of a review audit in the case of micro and small enterprises. Indeed, the possible introduction of a review audit would not exclude the possibility of choosing a traditional audit over a review audit.

¹ Keywords: review, audit, auditors, micro and small enterprises

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet	7
1 JOHDANTO	8
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	8
1.2 Aikaisempia tutkimuksia.....	10
1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rakenne	10
2 TILINTARKASTUS JA TILINTARKASTUSPROSESSI	12
2.1 Tilintarkastuksen merkitys ja tehtävät.....	12
2.2 Tilintarkastus	13
2.2.1 Kirjanpidon tarkastus.....	13
2.2.2 Tilinpäätöksen tarkastus	14
2.2.3 Hallinnon tarkastus.....	15
2.2.4 Tilintarkastajan ammattivaatimukset.....	15
2.3 Tilintarkastusprosessi	17
2.4 Tilintarkastuksen tarpeellisuus	18
2.5 Mikro- ja pienyritysten tilintarkastuksen erityispiirteitä.....	20
3 TILINTARKASTUKSEN SÄÄNTELY	22
3.1 Tilintarkastuslaki	22
3.2 Tilintarkastuslain mukainen tilintarkastuksen sisältö	22
3.3 IFAC	24
3.4 Kansainväliset tilintarkastusstandardit.....	25
3.5 EU:n direktiivit.....	26
4 YLEISLUONTEINEN TARKASTUS.....	28
4.1 Yleisluonteinen tarkastus ja sen sääntely.....	28

4.2	Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän esitys kevyemmän tarkastuksen käyttöönotosta	29
4.3	Yleisluonteinen tarkastus EU:n jäsenmaissa	33
4.4	Yleisluonteinen tarkastus vs. tilintarkastus	34
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	37
5.1	Mikro- ja pienyritysten tilintarkastusvelvollisuuden muuttaminen	37
5.2	Mikroyritysten tilintarkastuksen tulevaisuus	37
5.3	Tilintarkastusvelvollisuus Pohjoismaissa	38
6	TUTKIMUSMENETELMÄ	39
6.1	Tutkimusmenetelmän valintaperusteet	39
6.2	Tutkimusaineisto	40
6.3	Tutkimustulosten analysointimenetelmä	41
7	TUTKIMUSTULOKSET	42
7.1	Tilintarkastusvelvollisuuden rajojen korotus Suomessa	42
7.2	Yleisluonteisen tarkastuksen soveltuvuus eri yrityksiin	43
7.3	Yleisluonteisen tarkastuksen haitat	44
7.4	Yleisluonteisen tarkastuksen hyödyt	44
7.5	Yleisluonteisen tarkastuksen tarpeellisuus	45
7.6	Tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tarkastuksen erot	46
7.7	Tarkastustoimenpiteiden vaikutus tilintarkastajan ja asiakkaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen	47
8	YHTEENVETO	49
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	54

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Tilintarkastusinstituution tehtävät. (Wallace 1980).	19
Taulukko 1. Kirjanpitolain mukainen määritelmä suuryrityksille. (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336).	16
Taulukko 2. IESBAN eettiset säännöt (KHT-yhdistys 2012, 1137).	17
Taulukko 3. Tilintarkastuksen käyttö tarkastusmallina. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020).	32
Taulukko 4. Tilinpäätösdirektiivin (art. 3) määritelmän mukaan pienet yritykset. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020).	33
Taulukko 5. EU-direktiivin mahdollistamat rajat lakisääteiselle tilintarkastusvelvollisuudelle. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020).	34
Taulukko 6. Yleisluonteinen tarkastus vs. tilintarkastus (Accru 2017).	35
Taulukko 7. Haastateltavien tiedot.	40

Käytetyt termit ja lyhenteet

IAASB	IAASB on lyhenne sanoista International Auditing and Assurance Standards Board. IAASB on itsenäinen tilintarkastus- ja varmennusstandardeja antava elin.
IFAC	IFAC on lyhenne sanoista The International Federation of Accountants. IFAC on tilintarkastusalan kansainvälinen organisaatio.
ISA-standardit	ISA-standardit on lyhenne sanoista International Standards on Auditing. ISA-standardit ovat osa kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja.
ISQC-standardit	ISQC-standardit on lyhenne sanoista International Standards on Quality Control. ISQC-standardit ovat tilintarkastuksen laadunvalvontastandardeja.
ISRE 2400	ISRE 2400 on lyhenne sanoista International Standard Review Engagements 2400. ISRE 2400 on kansainvälinen tilintarkastusstandardi ja yleisluonteiseen tarkastukseen liittyvä standardi.
PIE-yhteisöt	PIE on lyhenne sanoista Public Interest Entities eli yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt. PIE-yhteisöjä ovat listayhtiöt, vakuutusyhtiöt ja luottolaitokset.
Review-tarkastus	Tilinpäätöksen yleisluonteinen tarkastus ja tilintarkastuskertomusta alemman varmuuden antava varmennusmuoto.

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Tilintarkastusrajoihin on haluttu muutoksia viimeisimpien vuosien aikana, koska suuri osa mikro- ja pienyrityksistä kokee nykyisen tilintarkastuksen raskaaksi. Tilintarkastuksen on koettu aiheuttavan suuria kustannuksia, ylimääräistä byrokratiaa ja hallinnollista taakkaa mikro- ja pienyrityksille Suomessa. Aiheen tutkiminen on noussut ajankohtaiseksi, sillä 1.3.2019 Työ- ja elinkeinoministeriö asetti työryhmän valmistelemaan lakisääteistä tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen käyttöönoton edellyttäviä muutoksia tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141). Aiheesta on käyty runsasta keskustelua viime vuosina ja sitä on myös jo tutkittu. Muutokset avaisivat pienemmille toimijoille mahdollisuuden valita nykyisen tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tarkastuksen väliltä. Muutos edesauttaisi pieniä yrityksiä kustannusten hallinnassa ja vähentäisi niiden lakisääteisiä velvoitteita. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Yleisluonteisella tarkastuksella eli review-tarkastuksella tarkoitetaan tilintarkastusta kevyempää tarkastusmuotoa (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020). Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) mukaisessa tilintarkastuskertomuksessa puhutaan kohtuullisesta varmuudesta, mutta yleisluonteisessa tarkastuksessa puhutaan tilintarkastuskertomusta alemman tasoisesta varmuudesta. Yleisluonteisen tarkastuksen kohteena olisi tilinpäätös, jonka tarkastuksen tavoitteena olisi saada rajoitettu varmuus. Rajoitettu varmuus saataisiin tekemällä haastatteluja ja analyttistä tarkastusta. Analyttisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, onko tilinpäätöksessä oleellisia virheitä. Yleisluonteisen tarkastuksen lopputuloksena tilintarkastaja voisi ilmaista, onko hänen tietoonsa tullut jotain, mikä saisi hänet uskomaan, että tilinpäätöstä ei ole laadittu kaikilta olennaisilta osin sovellettavan tilinpäätössäännösten mukaisesti. Yleisluonteisessa tarkastuksessa tilintarkastaja ei siis tilinpäätöksen tarkastuksen yhteydessä pääsääntöisesti enää suorittaisi tositetarkastusta osana kirjanpidon tarkastusta eikä hallinnon tarkastusta, joka kuuluu nykyiseen lakisääteiseen tilintarkastukseen. Yleisluonteisessa tarkastuksessa tilinpäätöstietojen oikeellisuutta ei varmennettaisi nykyisen tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) vaatimusten mukaisesti. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman projektin taustalla on virkamiestyöryhmän muistio vuodelta 2018 (Työryhmän muistio tilintarkastuslain määrätyistä lainkohdista ja hallinnollisen taakan keventämisestä 2018) sekä hallituksen esitykseksi tarkoitettu työ- ja elinkeinoministeriön luonnos (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n muuttamisesta 2018), joissa esitettiin tilintarkastusvelvollisuutta koskevien rajojen nostamista. Kuitenkin ministeriön saaman palautteen perusteella luovuttiin esityksen antamisesta eduskunnalle. Tästä syystä ministeriö asetti laajapohjaisen työryhmän, jonka toimeksiannoksi tuli valmistella lakisäätteistä tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen käyttöönottamisen edellyttämiä muutoksia tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) muutosta koskeneesta hallituksen esitysluonnoksesta annetuissa lausunnoissa kuitenkin useat tahot olivat kannattaneet tilintarkastusta kevyemmän tarkastusmallin selvittämistä mikro- ja pienyrityksille. Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän esityksen mukaan kirjapitolain (L 30.12.1997/1336) mikroyritysmääritelmän täyttävät yhteisöt voisivat määrättyjen edellytysten täytyessä päättää tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen toteuttamisesta. Velvollisuuden valita tilintarkastaja muutos ei vaikuttaisi, mutta tilintarkastuksen rinnalle saataisiin luotua vaihtoehtoinen lakisäätäinen varmennusmalli. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Globaalisti ja muutamassa EU:n jäsenmaassa lakisäätisenä ja yleisesti vapaaehtoisena varmennuspalveluna toimiva yleisluonteinen tarkastus perustuisi myös Suomessa kansainväliseen tilintarkastusstandardiin yleisluonteisesta tarkastuksesta (IRSE 2400) sekä sisältäisi kansallisena lisävaatimuksena määrättyjen verotietojen vastaavuuden tarkastamisen. Usea EU:n jäsenmaa on noudattanut lähtökohtana sitä, että tilinpäätösdirektiivin nojalla pienten yritysten pitäisi olla vapautettuja lakisäätisestä tilintarkastuksesta. Monilla jäsenmailla tilintarkastusvelvollisuuden sääntelevät liikevaihto- ja taserajat kuvataan miljoonissa, sekä isoimmalla osalla työntekijöiden määrää luokitteleva raja on 50 työntekijää. Muutamassa maassa nähdään kahdenlaisia rajoja, joista toiset ovat tilintarkastusta kevyemmälle review -tyyppiselle tarkastukselle, jolla tarkoitetaan yleisluonteista tarkastusta ja toiset ovat tilintarkastukselle. Tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen rajat ovat myös huomattavasti korkeammat ainakin Tanskassa, Virossa ja Latviassa kuin Suomessa olevat rajat tilintarkastukselle. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

1.2 Aikaisempia tutkimuksia

Kevyemmän tarkastuksen käyttöönotosta sekä Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän valmistelemasta esityksestä löytyy jo muutamia opinnäytetöitä, vaikka aihe on kohtalaisen nuori.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että lakimuutosta puolsivat yritykset, jotka uskoivat kustannusten ja hallinnollisen taakan pienenemiseen. Lakimuutosta vastustivat yritykset, jotka uskoivat taseen, kirjanpidon ja tilinpäätöksen laadun heikentymiseen. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat myös, että osa mikro- ja pienyrityksistä kokee tilintarkastuslainsäädännön muutokset tarpeellisiksi ja käyttäisivät mahdollisuuttaan valita yleisluonteinen tarkastus. Mikro- ja pienyritykset haluaisivat valita yleisluonteisen tarkastuksen, koska kevyemmän tarkastuksen on koettu vähentävän mikro- ja pienyritysten kustannuksia ja hallinnollista taakkaa. Tutkimusten perusteella kevyemmän tarkastuksen koettiin antavan yritykselle yhtä laadukasta tietoa kuin nykyinen tilintarkastus.

1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rakenne

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on vastata tutkimusongelmaan, joka on: soveltuuko yleisluonteinen tarkastus mikro- ja pienyritysten tarkastamiseen Suomessa. Koska nykyisessä tilintarkastuslaissa ei ole määritelty kevyemmän tarkastuksen säännöksiä mikro- ja pienyritysten tarkastamiselle, tällä tutkimuksella halutaan kartoittaa tilintarkastajien näkökulmia aiheesta. Opinnäytetyön empiirisenä tutkimuskysymyksenä on: kokevatko tilintarkastajat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksissä Suomessa. Aikaisempien tutkimusten tulokset ovat osoittaneet, että mikro- ja pienyritykset kokevat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi. Aikaisemmissa tutkimuksissa aihetta on tutkittu lähinnä yritysten näkökulmasta. Tämän opinnäytetyön empiirisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tilintarkastajien näkökulmasta.

Aiheen ymmärtämiseksi käsitellään ensin teoriaa. Teoriaosuus rakentuu neljästä osa-alueesta, joista ensimmäisessä käsitellään tilintarkastusta, tilintarkastusprosessia ja tilintarkastuksen tarpeellisuutta sekä mikro- ja pienyritysten tilintarkastuksen erityispiirteitä. Toisessa osa-alueessa käsitellään tilintarkastuksen sääntelyä. Näiden osien keskeisenä teemana on auttaa ymmärtämään, miten tilintarkastus toimii, miten se vaikuttaa yritysten toimintaan ja miten sitä säädellään. Teoriaosuuden kolmannessa osassa perehdytään yleisluonteiseen tarkastukseen

ja sen sääntelyyn sekä verrataan yleisluonteista tarkastusta tilintarkastukseen. Tarkastelun pohjana on Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän esitys keskeisimmistä lakiin kaavailuista muutoksista. Osa-alueen lopussa on katsaus EU-maiden yleisluonteiseen tarkastukseen. Neljännessä osa-alueessa on esitetty aikaisempien tutkimusten tuloksia. Niissä yleisluonteista tarkastusta on tutkittu lähinnä yritysten näkökulmasta.

Teoriaosuuden jälkeen tarkastellaan tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmää, tutkimusaineistoa ja tutkimustulosten analysointimenetelmää. Tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluva teemahaastattelu, jossa esitettiin samat kysymykset kaikille vastaajille. Tarkoituksena oli selvittää yleisluonteista tarkastusta tilintarkastajien näkökulmasta.

Opinnäytetyön lopussa käydään läpi empiirisen tutkimuksen tulokset teemoittain ja analysoidaan niitä. Viimeisenä esitetään johtopäätökset yleisluonteisesta tarkastuksesta ja vastataan asetettuun tutkimusongelmaan.

2 TILINTARKASTUS JA TILINTARKASTUSPROSESSI

Teoriaosuuden alussa käydään läpi tilintarkastus ja tilintarkastusprosessi, jonka jälkeen käsitellään erityisesti mikro- ja pienyritysten tarkastusta. Teoriaosuuden tarkoituksena on havainnollistaa tilintarkastusta lakisääteisenä toimintana, jota Suomessa sääntelee tilintarkastuslaki (L 18.9.2015/1141) ja kansainväliset tilintarkastusstandardit sekä EU:n direktiivit.

2.1 Tilintarkastuksen merkitys ja tehtävät

Tilintarkastus syntyi yhteiskunnallisen kehityksen seurauksena, kun yhteiskunnan toiminnot kehittyivät sekä organisoituivat niin yhtiöiksi ja yhteisöiksi kuin myös julkisen vallan yksiköiksi. Kyseisissä organisaatioissa erilaisten tehtävien toimeenpano on johdolla. Puutteelliset mahdollisuudet valvoa sekä tarkkailla johdon toimintaa tehtävien suorituksessa ovat johtaneet tarpeeseen nimittää myös valvonta ja tarkkailu eri taholle. Merkittävä osuus tässä tarkkailussa ja valvonnassa on tilintarkastuksella. Tilintarkastuksen ensisijainen tehtävä on varmentaa taloudellisten tietojen luotettavuus. (Riistama 1999, 15–16.)

Tilintarkastuksen tehtävänä on tarkastaa jokaiselta tilikaudelta yhteisöjen ja säätiöiden kirjanpito, tilinpäätös ja hallinnon lakisääteisyys. Tilintarkastuksen tavoitteena on antaa kohtuullinen varmuus siitä, että tarkastettavan yhteisön tai säätiön tilinpäätökseen ei sisälly olennaisia virheitä. Kohtuullisella varmuudella tarkoitetaan korkeaa varmuustasoa, mutta ei kuitenkaan ehdotonta varmuutta. (Tomperi 2016, 8.)

Tilintarkastajan on annettava jokaiselta tilikaudelta päivätty ja allekirjoitettu tilintarkastuskertomus. Tilintarkastuskertomus on luovutettava yhteisön tai säätiön hallitukselle tai vastaavalle toimielimelle viimeistään kaksi viikkoa ennen kokousta, jossa tilinpäätös esitetään vahvistettavaksi. Tilintarkastuskertomuksessa on yksilöitävä sen kohteena oleva tilinpäätös, ilmoitettava, mitä tilinpäätössäännöstöä tilinpäätöksen laatimisessa on noudatettu, antaako tilinpäätös noudatetun tilinpäätössäännösten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta; täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset; onko toimintakertomus laadittu toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. (L.18.9.2015/1141.)

2.2 Tilintarkastus

Yhteisöjen ja säätiöiden on valittava tilintarkastaja ja toimitettava tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) ja mahdollisesti muiden lakien mukainen tilintarkastus. Yhteisö voi kuitenkin jättää tilintarkastajan valitsematta, jos sekä päättyneellä että sitä edeltäneellä tilikaudella enintään yksi seuraavista kohdista täyttyy: taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa; liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa; tai palveluksessa on keskimäärin enemmän kuin kolme henkilöä. Tilintarkastaja on kuitenkin valittava, mikäli muissa laeissa säädetään toisin.

Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) mukaan tilintarkastuksen kohteina ovat kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto. Toimintakertomuksen tarkastus tehdään EU-standardien perusteella. Tilintarkastuksen tavoitteena on, että tilintarkastaja kykenee antamaan lausunnon, antaako tilinpäätös noudatetun tilinpäätössäännösten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta; täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset; onko toimintakertomus laadittu toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. Hallinnon tarkastuksessa tavoitteena on selvittää vastuuvollisten toiminnan lainmukaisuutta kyseenomaisten yhteisölainsäädännön normien perusteella. (A 30.12.2015/1753 Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksien tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista.)

2.2.1 Kirjanpidon tarkastus

Tilinpäätöksen perustuessa kirjanpitoon on kirjanpidon tarkastuksen merkittävänä tavoitteena todeta, että kirjanpito tuottaa oikeaa tietoa tilinpäätöksen laadintaa varten (Korkeamäki 2017, 60). Kirjanpidolla tarkoitetaan pääkirjanpidon lisäksi jokaista kirjanpidon osajärjestelmää. Osajärjestelmiä ovat esimerkiksi valmistus-, varasto-, kassa- ja palkkakirjanpito, laskutusjärjestelmä, osto- ja myyntireskontra sekä käyttöomaisuuskirjanpito. Kirjanpitoon kuitenkin kuuluu myös kirjanpitotositteet ja niiden liitteet sekä liiketapahtumia koskevat sopimukset. Kirjanpidon tarkastuksen kohteena on myös tarkastettava, että kirjanpitoa on pidetty kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) mukaisesti. Kirjanpitolaki (L 30.12.1997/1336) velvoittaa kirjanpitoon merkittäväksi liiketapahtumina menot, tulot ja rahoitustapahtumat sekä niiden siirto- ja oikaisuerät. Liiketapahtumat on merkittävä kirjanpitoon siten, että kirjausten yhteys tositteesta kirjanpitoon ja kirjanpidosta tuloslaskelmaan sekä taseeseen on helposti todettavissa. Tilintarkastaja tekee päätöksen kirjanpidon tarkastuksen laajuudesta

mahdollisesti aiemmin saatuihin kokemuksiin ja ammatilliseen harkintaan perustuen. (Korkeamäki 2017, 60–61.)

2.2.2 Tilinpäätöksen tarkastus

Kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastaminen liittyvät toisiinsa, koska tilinpäätös ei voi olla oikein, ellei kirjanpitoa ole laadittu oikein (Tomperi 2016, 82). Tilinpäätöksen tarkastuksen keskeisempänä tavoitteena on pystyä antamaan lausunto siitä, onko tilinpäätös olennaisesti laadittu sen noudattamien säännösten mukaisesti ja antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yhteisön taloudellisesta asemasta. Tilinpäätöksen tarkastuksessa on hankittava varmuus siitä, että taseen ja tuloslaskelman tiedot perustuvat tarkastettavan yhteisön kirjanpitoon. Tilinpäätös on myös esitettävä lakien ja hyvän kirjanpitotavan vaatimalla tavalla. (Korkeamäki 2017, 64.)

Tilinpäätöksen tarkastuksessa tehdään myös tilinpäätöksen tekninen täsmäytys. Kirjanpitoon perustuvan tilinpäätöksen varmuus saavutetaan teknisen täsmäytyksen avulla. Tilinpäätöksessä tarkastetaan kahdenkertainen kirjanpito ja täsmäytetään tase, tuloslaskelma, liitetiedot sekä tilinpäätöstiedot keskenään kirjanpitoon. Tilintarkastaja voi tarkastaa taulukkolaskentaohjelmalla tilinpäätöksessä esiintyviä eriä ja laskea tilikauden voiton ja näin täsmäyttää se tilinpäätöksessä ilmoitettuun tilikauden voittoon. Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) mukaan toimintakertomus ei kuulu tarkastettavaksi, mutta jos toimintakertomus on laadittu, on tilintarkastajan otettava se kuitenkin huomioon tilintarkastuskertomuksessaan. (Korkeamäki 2017, 60, 67.)

Toimintakertomus tarkastetaan tilintarkastusdirektiivin mukaisesti. Tilintarkastusdirektiivi edellyttää, että tilintarkastuskertomuksessa on maininta, onko toimintakertomus tehty sen laadinnassa käytettyjen säännösten mukaisesti ja onko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. Tilintarkastusdirektiivi edellyttää myös mainittavaksi mahdolliset olennaiset virheet ja niiden luonteen toimintakertomuksessa. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 253.)

2.2.3 Hallinnon tarkastus

Hallinnon tarkastuksen tavoitteena on tuottaa riittävä määrä tilintarkastusevidenssiä, jonka avulla voidaan varmistua yrityksen hallinnon toiminnan lainmukaisuudesta (Halonen & Steiner 2010,118). Hallinnon tarkastuksessa tilintarkastaja tarkastaa muun muassa yhtiön pöytäkirjojen lainmukaisuuden sekä tarkastelee yhtiön johdon toimintaa. Hallinnon tarkastusta tehdessä tilintarkastaja pyrkii kartoittamaan, onko yhtiön johto noudattanut yhtiöjärjestyksessä ja yhtiökokouksessa sovittuja päätöksiä, ja onko noudatettu lakeja sekä säännöksiä (Halonen & Steiner 2010,118–119). Johdon toimintaa arvioitaessa keskitytään lakien ja määräysten lisäksi myös huolellisuuteen, sisäiseen valvontaan ja yhdenvertaisuuteen. Yhtiön lähipiiritapahtumat, rekisteritiedot, sopimukset, osake-, osakas- ja jäsenluettelot kuuluvat myös hallinnon tarkastukseen. Tilintarkastaja tarkastaa myös eri viranomaisille raportoitavat ilmoitukset, joita ovat esimerkiksi veroilmoitus tai tilinpäätösasiakirjojen rekisteröinti. Vaikka tilintarkastajan suorittama tarkastus ei toimi verotarkastuksena eikä tilintarkastaja raportoi veroviranomaisille, niin tarkastettavien ilmoitusten pääpaino on kuitenkin veroasioissa. (Tomperi 2016, 33–34.)

2.2.4 Tilintarkastajan ammattivaatimukset

Tilintarkastajana voi toimia joko tilintarkastusyhteisö tai luonnollinen henkilö, joka on suorittanut tilintarkastajatutkinnon. Tilintarkastajat voivat olla HT-, KHT- tai JHT-tilintarkastaja. HT-tilintarkastaja on tilintarkastuksen perustutkinnon suorittanut henkilö ja KHT-tilintarkastaja on yleisen edun kannalta merkittävän yrityksen tilintarkastajan erityispätevyuden suorittanut henkilö. JHT-tilintarkastaja puolestaan on julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan erityispätevyuden suorittanut henkilö. Tilintarkastajana ei kuitenkaan voi toimia henkilö, joka on konkurssissa, liiketoimintakiellossa, vajaanvaltainen tai henkilö, kenen toimintakelpoisuutta on rajoitettu tai kenelle on nimetty edunvalvoja. (L.18.9.2015/1141.)

Mikäli tilintarkastajana toimii yksi tai useampi luonnollinen henkilö, on yhdellä vähintään oltava asuinpaikka Euroopan talousalueen maassa eli ETA-valtioissa. Mikäli tilintarkastaja on luonnollinen henkilö, tulee myös nimittää vähintään yksi varatilintarkastaja. Tarkastettavana kohteena ollessa yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö tai silloin, kun edeltäneellä sekä päättyneellä tilikaudella vähintään kaksi rajaa seuraavista taulukossa 1 kuvatuista ylittyvät, niin on huomioitava tilintarkastajalle asetetut erityisvaatimukset. Erityisvaatimuksina vähintään

yhden tilintarkastajan oltava KHT-tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö, jossa kuitenkin päävastuullisena toimii KHT-tilintarkastaja. (L.18.9.2015/1141.)

Taulukko 1. Kirjanpitolain mukainen määritelmä suuryrityksille (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336).

Taseen loppusumma	25 000 000 €
Liikevaihto tai sitä vastaava tuotto	50 000 000 €
Henkilöstö	300

Tilintarkastajan on noudatettava alan ammattieettisiä periaatteita. Tilintarkastajan on työskenneltävä ammattitaitoisesti, rehellisesti, huolellisesti, kriittisesti ja objektiivisesti. Ammattieettisissä periaatteissa tilintarkastajan on myös huomioitava yleinen etu, vaikka yleisen edun huomioiminen ei ole suoraan itsenäinen ammattieettinen periaate. Tilintarkastajan on ylläpidettävä omaa osaamistaan ja sen kehittämistä, hänen tulee myös huolehtia työnsä laadusta ja osallistua laadunarviointiin. (L 18.9.2015/1141.)

Hyvä tilintarkastustapa on tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) perustuva termi, jota tilintarkastajan on noudatettava tarkastusta tehdessään. Hyvän tilintarkastustavan eettisiä periaatteita ovat esimerkiksi salassapito, huolellisuus sekä objektiivisuus (Alakare ym. 2008, 95). Salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluu kaikki tilintarkastuksessa ilmi tuleva tieto, joka ei ole julkista. Vaikka tilintarkastuksen kohteena olevan osapuolen ohjeistukset on huomioitava tarkastusta tehdessä, niin kaikki tilintarkastustoiminta perustuu hyvän tilintarkastustavan noudattamiselle. Tilintarkastajan tulee olla riippumaton, koska tilintarkastajan ja tilintarkastettavan välillä on oltava absoluuttinen luottamus, eikä tätä luottamusta saavuteta, ellei tilintarkastaja ole riippumaton. Näin ollen tilintarkastaja ei voi osallistua tarkastettavan osapuolen päätöksentekoon millään tavoin (Alakare ym. 2008, 95). Erilaisilla esteellisyyismääritelmillä onkin pyritty tarkentamaan tilintarkastajan riippumattomuutta, koska riippumattomuuden arviointi voi olla joskus haastavaa. Taulukossa 2 on esiteltyä IESBAN (International Ethics Standards Board for Accountants) eettiset säännöt, joita tilintarkastajien tulee noudattaa. (KHT-yhdistys 2012, 1137.)

Taulukko 2. IESBAN eettiset säännöt (KHT-yhdistys 2012, 1137).

Riippumattomuus
Rehellisyys
Objektiivisuus
Ammatillinen pätevyys ja huolellisuus
Salassapitovelvollisuus
Ammatillinen käyttäytyminen
Ammatilliset standardit

2.3 Tilintarkastusprosessi

Prosessina tilintarkastus on kolmivaiheinen (Horsmanheimo & Steiner 2017, 235). Ensimmäinen vaihe on tilintarkastuksen suunnittelu, jonka jälkeen siirrytään toteuttamiseen ja viimeisenä tilintarkastuksen päättämiseen. Tilintarkastuksen suunnitteluvaiheessa keskitytään määrällisen sekä laadullisen olennaisuuden arviointiin. Suunnitteluvaiheessa huomio kiinnittyy myös tilintarkastuksen riskeihin sekä erilaisiin selvitystoimenpiteisiin. Suunnitteluvaiheen merkitys on siinä, että tilintarkastaja kykenee toimimaan tehokkaasti tarkastusta tehdessään. Lisäksi merkitystä on sillä, että riskialttiit ja muut tärkeät osa-alueet tulevat huomioitua tilintarkastuksessa ja että erilaiset tarkastuksen vaiheet suoritetaan täsmällisesti. Suunnitteluvaiheessa laaditaan tilintarkastussuunnitelma ja tilintarkastusohjelma. Arvioitaessa olennaisuutta keskitytään myös mahdollisten virheiden löytämiseen perusaineiston nojalla. Tilintarkastuksen yleissuunnitelman eli kokonaisstrategian avulla kyetään arvioimaan tarkastuksen vaatimia resursseja. Olennaisuuden sekä riskien lisäksi kokonaisstrategiassa on huomioitava tarkastettavan kohteen sisäinen kontrollijärjestelmä, kirjanpitojärjestelmä sekä toimiala. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 235.)

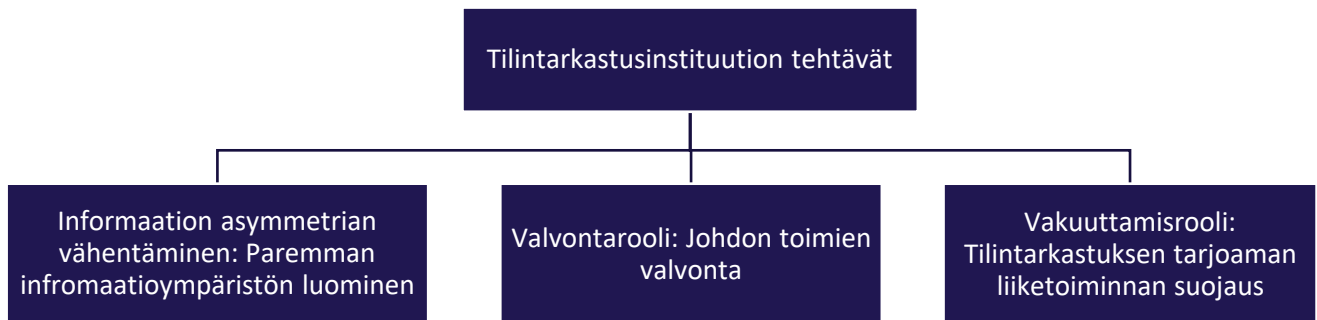
Kokonaisstrategiaan otetaan mukaan myös kaikki muu olennainen tieto, kuten oletamus liittyen tarkastettavan kohteen mahdolliseen liiketoiminnan päättymiseen. Yksityiskohtaisemman tilintarkastussuunnitelman laatiminen alkaa kokonaisstrategian valmistuttua. Tilintarkastussuunnitelma sisältää riskien ja puutteiden kartoittamisen

toimenpiteet sekä kuvauksen tilintarkastustoimenpiteiden laajuudesta, luonteesta ja ajoituksesta. Suunnitelmassa on mainittava kaikki tilintarkastusstandardien mukaiset toimenpiteet, joita tarkastuksen aikana käytetään (Tomperi 2016, 33–34). Tilintarkastuksen edetessä voidaan kuitenkin muokata kokonaisstrategiaa sekä tilintarkastussuunnitelmaa, mikäli siihen on tarve. Suunnitelmat ja niihin tehdyt muutokset on aina dokumentoitava asianmukaisesti. Tilintarkastussuunnitelman valmistuttua voidaan aloittaa tilintarkastus. Suurissa yrityksissä tarkastusta tehdään myös tilikauden aikana, mutta pienemmissä tarkastus yleensä tehdään ainoastaan tilinpäätöksen jälkeen (Korkeamäki 2017, 35). Yleensä tarkastuksen kohteiksi valikoituu yrityksen eri toiminnot kuten varastotapahtumat, ostot, myynnit, ostovelat, myyntisaamiset ja palkkahallinto. Tarkastuksen kohteena ovat myös maksuliikenteen seuraaminen ja rahavarojen hallinta kohdetta. Toimintoja tarkastetaan, koska halutaan selvittää sisäisen valvonnan toimivuutta. Sisäisen valvonnan tarkastuksen kohteena ovat tietotekniset varmistusmenetelmät, johdon valvonta ja esimiestyö. (Halonen & Steiner 2010, 118–119.)

Tilintarkastajan tekemien tarkastustoimenpiteiden jälkeen hän raportoi työnsä tilintarkastuskertomukseen, lausuntoihin, todistuksiin ja muihin kirjallisiin raportteihin. Raporteista on määräyksiä esimerkiksi tilintarkastuslaissa (L 18.9.2015/1141) ja yhteisöainsäädännössä. Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) mukaan tilintarkastajan raportteja ovat tilinpäätösmerkintä, tilintarkastuskertomus ja tilintarkastuspöytäkirja. (Korkeamäki 2017, 96.)

2.4 Tilintarkastuksen tarpeellisuus

Wallacen (1980) mukaan tilintarkastusinstituution tehtävät jaetaan kolmeen rooliin. Näitä ovat informaation asymmetrian vähentäminen, valvontarooli ja vakuuttamisrooli. Näiden, kuviossa 1 esitettyjen tilintarkastusinstituution tehtävien avulla voidaan perustella tilintarkastuksen tarpeellisuutta.

Kuvio 1. Tilintarkastusinstituution tehtävät (Wallace 1980).

Valvontaroolissa johto ja omistus ovat yleensä toisistaan eriytyneinä, mistä aiheutuu se, että he korostavat omia toisistaan poikkeavia intressejä. Mikro- ja pienyritysten kohdalla usein omistus ja johto eivät ole eriytyneet ja tästä syystä tilintarkastajalla ei ole tarvetta valvoa johdon tai hallituksen toimintaa osakkeenomistajien näkökulmasta. (Kausar, Shroff & White 2016, 157–158.)

Mikro- ja pienyrityksissä informaation asymmetrian vähentäminen on kuvailtavissa omistajayrittäjän ja sidosryhmien välisenä vuorovaikutussuhteena. Kyseisen roolin tavoitteena on informaation asymmetrian vähentäminen. Tarkoituksena on siis minimoida sellaiset informaatio-olosuhteet, joissa toisella osapuolella on toista enemmän käytössään tietoa. Mikro- ja pienyritysten tilintarkastuksessa saatu laskennallinen ja operatiivinen neuvonta voi johtaa laadukkaampaan raportointiin. Täten tilintarkastus vähentäisi informaation asymmetriaa. (Liu & Elayan 2015, 581–590.)

Vakuuttamisrooli on selitettävissä seuraavasti: tilintarkastus luo asiakkaalle sekä sidosryhmille sitä enemmän arvoa, mitä isomman ”vakuutuksen” tilintarkastajan rooli tuo. Erityisesti omistajayrittäjästä voi tuntua hyvältä siirtää osa omasta vastuustaan tilintarkastajalle, joka vakuuttaa, ettei yrityksen hallinto tai tilinpäätös sisällä olennaisia puutteita tai virheitä. (Wallace 1980.)

2.5 Mikro- ja pienyritysten tilintarkastuksen erityispiirteitä

Kaikenkokoisten yritysten tulee noudattaa tilintarkastuslakia (L 18.9.2015/1141) ja soveltaa samoja ISA-standardeja, koska tilintarkastus on lähtökohtaisesti sama kaikille yrityksen koosta riippumatta. Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) mukaan tilintarkastus käsittää tarkastuskohteen tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon. Yleisesti tilintarkastuksen voidaan kuvailla jakautuvan tilikauden aikaiseen tarkastukseen ja tilinpäätöstarkastukseen. Mikro- ja pienyritysten kohdalla on kuitenkin tyypillistä, että kaikki tarkastustoimenpiteet tehdään tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä. Edellä mainittuun vaikuttaa kuitenkin laajalti kyseisen yrityksen toiminnan laajuus, joka samalla vaikuttaa myös tilintarkastuksen laajuuteen. Tilintarkastuksen laajuudella tarkoitetaan tilintarkastustoimenpiteiden määrää, joka vaaditaan tarpeellisen tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi. Tilintarkastusevidenssi on tietoa, jota tilintarkastaja käyttää lausuntonsa perustana. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 232–233.)

Tarkasteltaessa mikro- ja pienyritysten tilintarkastusta on huomioitava, että kyseisissä yrityksissä usein yrittäjä itse toimii samanaikaisesti toimitusjohtajana osakkeenomistajana sekä hallituksen jäsenenä (Collis 2010, 218). Omistajayrittäjällä on siis määräävä asema ja suora vaikutusmahdollisuus yrityksessä tehtäviin päätöksiin, joka tarkoittaa, että yrityksen sisäisten kontrollien valvonta on laajalti omistajayrittäjän vastuulla. Edellä mainitusta syystä mikro- ja pienyritysten sisäisten kontrollien tarkastusta ei pidetä yhtä merkittävänä kuin suuryritysten sisäisten kontrollien tarkastusta. (Francis 2011, 135.)

Sisäiset kontrollit ovat menetelmiä, joilla ehkäistään virheitä ja väärinkäytöksiä. Ne myös edistävät taloudellisuutta sekä varmistavat toiminnan seurannan. Käytännön esimerkkinä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi yrityksen sisäisiä toimintaohjeita tai mahdollista työnjakoa, jonka tavoitteena on ehkäistä virheiden ja väärinkäytösten riskiä (Niemi ym. 2012, 173). Joissain tapauksissa pienissä yrityksissä omistajayrittäjällä voi olla mahdollisuus sivuttaa kontrollit. Mikäli omistajayrittäjällä on mahdollisuus sivuttaa kontrollit, tilintarkastuksesta on hyötyä, sillä tilintarkastuksen avulla tunnistetaan sisäisten kontrollien puutteet, joita niitä voidaan sitten parantaa. Sisäisten kontrollien parantumisen vuoksi mikro- ja pienyritykset valitsevat tilintarkastuksen, vaikka kokonsa puolesta ovatkin tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolella. (Ojala ym. 2014, 813–814.)

Sisäisten kontrollien puutteen on havaittu aiheuttavan kysyntää ulkopuolisten tilitoimistojen käytölle. Taloushallinnon ulkoistaminen synnyttää päämies-agentti-kohtaisen

sopimussuhteen omistajayrittäjän ja tilitoimiston välille (Niemi ym. 2012, 174). Tämän on havaittu luovan tilintarkastuksen tarvetta, kun omistajayrittäjä ei suoranaisesti pysty valvomaan ulkoistetun tilitoimiston toimintaa tai tämän työn laadun tasoa (Ojala ym. 2014, 815).

Tilintarkastajan kuuluu siis tarkastaa yhtiön kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto, mutta käytännössä tilintarkastusprosessi on laaja eri funktioista koostuva kokonaisuus. Tilintarkastusprosessi on jaettu kolmeen vaiheeseen, joita ovat suunnittelu-, toteutus- ja päättämisvaihe. Mikro- ja pienyrityksillä on erityispiirteitä, jotka vaikuttavat niiden tilintarkastukseen. Seuraavassa luvussa käsitellään tilintarkastuksen sääntelyä.

3 TILINTARKASTUKSEN SÄÄNTELY

Suomessa tilintarkastusta sääntelevät tilintarkastuslaki (L 18.9.2015/1141), kansainväliset tilintarkastusstandardit ja EU:n direktiivit. Tässä luvussa ensimmäiseksi tarkastellaan tilintarkastuslakia (L 18.9.2015/1141), jonka jälkeen siirrytään tilintarkastusalan kansainväliseen organisaatioon (IFAC). Luvun lopussa käsitellään kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja ja EU:n direktiivejä.

3.1 Tilintarkastuslaki

Tilintarkastuslaki (L 18.9.2015/1141) pitää sisällään tilintarkastajia ja tilintarkastusyhteisöjä koskevia velvollisuuksia. Kyseinen laki sääntelee lähtökohtaisesti kaikkia tilintarkastukseen liittyviä asioita, kuten esimerkiksi tilintarkastajan toimeksiantoja, jotka mahdollisesti perustuvat lakiin. Tilintarkastuslaki (L 18.9.2015/1141) tuli voimaan 1.1.2016, mutta 19.8.2016 voimaan astuneella lainmuutoksella (L 12.8.2016/622) siihen tehtiin huomattavia muutoksia. Lakimuutokseen liittyi muiden, lähinnä yhtiöoikeudellisten lakien, muutoksia. Tärkeimpänä asiana lakimuutoksessa oli EU:n määräysten implementointi tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141). Vuoden 2015 tilintarkastuslailla (L 30.12.1997/1336) täytettiin hyväksymis- ja valvontajärjestelmän uudistus, joka kuitenkin vaikuttaa vain kohtalaisen vähän tilintarkastusasiakkaaseen ja muihin tilintarkastuskertomuksen käyttäjiin. Vuonna 2016 tilintarkastuksen valvonta ja hyväksyminen keskitettiin tilintarkastuslautakunnalle, joka on patentti- ja rekisterihallituksen alainen. Tilintarkastuksen sisältöä sekä raportointia koskevat uudistukset on otettu käyttöön tilintarkastuslain muutoksella (L 12.8.2016/622). (Horsmanheimo, Kaisanlahti & Steiner 2017, XXIII-XXIV.)

3.2 Tilintarkastuslain mukainen tilintarkastuksen sisältö

Tilinpäätöstietojen oikeellisuus ja riittävyys määräytyy kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) ja hyvän kirjanpitolaitoksen mukaan (Tomperi 2016, 156). Mikäli tilinpäätöksestä puuttuu olennaisia tietoja, jotka lainsäädännön mukaan siinä tulisi olla, tilinpäätös ei anna riittäviä tietoja. Tilinpäätöksessä ei kuitenkaan tule myöskään esittää tarpeettoman yksityiskohtaisia tietoja, sillä tärkeät ja olennaiset tiedot saattavat hukkuu informaation paljouteen. Tilintarkastajan lausunnot voivat olla vakiomuotoisia, ehdollisia tai kielteisiä. Vakiomuotoisessa lausunnossa tilintarkastaja voi todeta tilinpäätöksen olevan olennaisesti oikein eikä muutakaan

huomautettavaa ole. Ehdollisessa lausunnossa tilinpäätöksen laatimisperusteiden, asianmukaisuuden, soveltamisen tai esitettyjen tietojen asianmukaisuuden tai riittävyyden osalta on erimielisyyttä, mistä syystä tilintarkastaja yleensä antaa ehdollisen lausunnon. Kielteinen lausunto puolestaan annetaan yleensä silloin, jos tilintarkastuksessa havaitut virheet ovat tilinpäätöksen kannalta olennaisia ja laajoja. Tällöin tilintarkastaja toteaa, ettei ehdollinen lausunto tuo riittävästi esiin tilinpäätöksen harhaanjohtavuutta tai mahdollista puutteellisuutta. (Tomperi 2016, 156–157.)

Mikäli tilintarkastaja ei voi antaa lausuntoa, niin hänen on ilmoitettava tästä tilintarkastuskertomuksessa. Tilintarkastuskertomuksessa on myös annettava tilintarkastajan tarpeellisiksi katsomat lisätiedot. Lisätiedoilla tilintarkastaja voi esimerkiksi painottaa tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa olevia tietoja. Tilintarkastuskertomuksessa on myös esitettävä huomautus, mikäli yhteisön tai säätiön yhtiömies, hallituksen, hallintoneuvoston tai vastaavan toimielimen jäsen, puheenjohtaja, toimitusjohtaja tai muu vastuunvelvollinen on syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta voi seurata vahingonkorvausvelvollisuus yhteisöä tai säätiötä kohtaan. (Tomperi 2016, 156–157.)

Suomessa lain määrittelemä tilintarkastusvelvollisuudelle on ollut jo pitkään laajalle ulottuva. Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) mukaisesti kaikista pienimmät yritykset, jotka ovat kirjanpitovelvollisia voivat jättää tietyin edellytyksin tilintarkastajan valitsematta. Säätiöt ovat kuitenkin aina velvollisia valitsemaan tilintarkastajan sekä toimittamaan tilintarkastuksen. Tilintarkastuslaki (L 18.9.2015/1141) on yleislaki, joka väistyy, mikäli muualla lainsäädännössä säädetään toisin. Useissa eri laissa on tilintarkastuslakia (L 18.9.2015/1141) täydentäviä säännöksiä. Esimerkiksi osakeyhtiölaissa (L 21.7.2006.624) säädetään, että osakeyhtiön tilintarkastuksesta on voimassa, mitä OYL 7 luvussa sekä tilintarkastuslaissa (L 18.9.2015/1141) säädetään. Kyseisiä erityissäännöksiä sovelletaan kuitenkin tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) kanssa. (Horsmanheimo ym. 2017, XXIII–XXIV.)

Tilintarkastajan on järjestettävä toimintansa hyvän tilintarkastustavan mukaisesti toiminnan laajuus huomioon ottaen sekä kirjattava toimintatavat hyvän tilintarkastustavan varmistamiseksi. Toimintatapojen tulee sisältää riittävät periaatteet riskienhallinnasta, toimeksiantoja koskevista dokumenteista, laadunvalvonnasta, tilintarkastustoimeksiannon riittävästä resursoinnista, palkitsemisesta, rikkomusten ja valitusten vuosittaisesta seurannasta sekä menettelystä rikkomusepäilyjen ilmoittamiseksi. Tilintarkastajan tulee myös allekirjoittaa tilinpäätös eli tehdä tilinpäätösmerkintä. Tilinpäätösmerkinnästä ilmenee päiväys,

tilintarkastuksen suorittanut henkilö sekä suoritettu tilintarkastus. Tilinpäätösmerkintä näkyy tarkastetusta tilinpäätöksestä. Tilintarkastuskertomus itsessään liitetään tilinpäätökseen, joka rekisteröidään. Tilintarkastuskertomuksen on myös yksilöitävä tarkastettava tilinpäätös, ilmoitettava noudatetut standardit, tilintarkastajan toimipaikka sekä tilinpäätöissäännöstö. Kertomuksessa on lausuttava, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yrityksen toiminnan tuloksesta, taloudesta ja lainmukaisuudesta. Kertomuksessa on myös lausuttava tilikauden tilinpäätöksen sekä toimintakertomuksen yhdenmukaisuudesta. (Horsmanheimo ym. 2017,1–2.)

3.3 IFAC

IFAC (The International Federation of Accountants) on tilintarkastusalan kansainvälinen organisaatio, joka on perustettu vuonna 1977, ja sen toiminta-ajatuksena on edustaa korkeatasoisten kansainvälisten standardien sekä ohjeistuksen laatimista, hyväksymistä ja käyttöönottoa. IFACilla on yhteensä 167 jäsenjärjestöä sekä liitännäisjäsentä 127 eri maassa. Ne edustavat noin 2,5 miljoonaa tilintarkastusalanammattilaista, jotka toimivat tilintarkastusammattissa, teollisuuden ja kaupan alalla, julkisella sektorilla sekä opetustehtävissä. Millään muulla tilintarkastajajärjestöllä eikä usealla muullakaan ammatillisella järjestöllä ole yhtä laajaa kansainvälistä tukea kuin IFACilla. Sen henkilöstö, hallintoelimet sekä vapaaehtoistyöntekijät ovat sitoutuneet läpinäkyvyyteen, rehellisyyteen ja asiantuntemukseen. IFAC pyrkiikin varmentamaan tilintarkastusammattilaisten sitoutumista kyseisiin arvoihin, jotka esitetään IESBAN (International Ethics Standards Board for Accountants) julkaisemassa ohjeessa: Eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille. (KHT-yhdistys 2012, 5–6.)

IFAC on jo pitkään tiedostanut, että keskeinen keino yleisen edun turvaamisessa on kansainvälisesti tunnustettujen standardien laatiminen ja niiden käyttöönotto sekä edistäminen. Edellä mainittujen standardien noudattamisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa sijoittajien sekä muiden sidosryhmien tarvitseman informaation luotettavuus. IFAC tarjoaa puitteet ja prosessit, jotka tukevat neljän itsenäisen standardin antavan elimen toimintaa: tilintarkastus- ja varmennusstandardeja antava IAASB (International Auditing and Assurance Standards Board), koulutusstandardeja antava IAESB (International Education Standards Board), eettisiä normeja antava IESBA (International Ethics Standards Board for Accountants) sekä julkissektorin tilinpäätösstandardeja antava IPSASB (International Public

Sector Accounting Standards Board). Kyseiset itsenäiset standardeja antavat elimet noudattavat tarkkaan määriteltyä toimintamallia, joka tukee korkealaatuisten standardien taloudellista, läpinäkyvää sekä tehokasta laatimista yleistä etua valvoessa. Lisäksi jokaisella näistä elimistä on neuvoo-antavia ryhmiä (CAG) Consultative Advisory Groups, jotka tuovat työhön yleiseen etuun kuuluvaa näkökulmaa ja joihin myös kuuluu yleisön edustajia. IFAC ohjeistaa myös muissa ammateissa toimivia tilintarkastusammattilaisia. IFAC on myös perustanut työryhmät käsittelemään yhteisöjä, pieniä ja keskisuuria praktiikkoja sekä kehitysmaihin liittyviä kysymyksiä. Maailmantalouden kannalta kaikilla näillä on tärkeä rooli toiminnassaan. (KHT-yhdistys 2012, 5–6.)

IFAC on siis tilintarkastusalan kansainvälinen organisaatio, jonka toiminta-ajatuksena on edistää korkeatasoisten kansainvälisten standardien sekä ohjeistuksen laatimista, hyväksymistä ja käyttöönottoa. IFAC pyrkii varmentamaan tilintarkastusammattilaisten sitoutumista kyseisiin arvoihin, jotka esitetään IESBAN julkaisemassa ohjeessa ”Eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille”. Seuraavassa kappaleessa käsitellään itse kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja, joita IFAC laatii ja hyväksyy.

3.4 Kansainväliset tilintarkastusstandardit

Lakien lisäksi tilintarkastusta sääntelee edellisessä kappaleessa mainitut kansainväliset tilintarkastusstandardit ja EU:n direktiivit. Standardit sisältävät hyvää tilintarkastustapaa sekä tilintarkastajan eettisiä sääntöjä koskevia säännöksiä. EU:n tilintarkastusdirektiivin implementoinnin myötä tuli vaatimus ”Euroopan yhteisöissä sovellettavaksi hyväksytyjen kansainvälisten tilintarkastusstandardien” noudattamisesta lakisääteisesti tilintarkastuksissa. EU:ssa ei kuitenkaan ole hyväksytty vielä kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja, eikä niiden mahdollisesta hyväksymisaikataulusta ole tietoa. Tilintarkastuslakia (L 18.9.2015/1141) koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että tilintarkastusstandardien noudattamista arvioidaan osana hyvää tilintarkastustapaa siihen asti, kunnes kyseinen tilintarkastusstandardi on hyväksytty EU:ssa. Standardien keskeisenä tavoitteena on yhdistää tilintarkastusvaatimuksia. Kyseisiä standardeja ovat ISA-standardit (International Standards of Auditing) ja ISQC-standardit (International Standards on Quality Control). ISA-standardit käsittelevät tilinpäätökseen kohdistuvaa tarkastusta ja ISQC-standardi on puolestaan tilintarkastuksen laadunvalvontastandardi. (KHT-yhdistys 2012, IX, XVIII–XIX.)

Tilintarkastajan tulee tehdä tilintarkastus ja muut toimeksiannot tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) ja Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaan. Hyvään tilintarkastustapaan luettavat standardit sisältävät keskeisiä menettelytapoja ja niihin liittyvää ohjeistusta selitettävän ja muun aineiston muodossa. Yksi edellä mainituista standardeista on esimerkiksi ISA 210, jonka kohdassa 7 puhutaan tilinpäätöstä koskevasta lausunnosta. Suomessa edellä mainittu tarkoittaa kuitenkin tilinpäätöstä ja toimintakertomusta koskevaa lausuntoa. (KHT-yhdistys 2012, XIX.)

3.5 EU:n direktiivit

Tilintarkastusta Suomessa sääntelee myös EU:n direktiivit. Nykyisin voimassa olevan direktiivin viimeisemmät muutokset tehtiin direktiivillä 2014/56/ETY. Tilintarkastusdirektiivi on laaja-alainen ja tilintarkastuksen kannalta tärkein Euroopan yhteisöjen säädös. Direktiivi koskee tilintarkastajien hyväksymisvaatimusten lisäksi muitakin tilintarkastusta ja tilintarkastajaa koskevia vaatimuksia kuten riippumattomuutta, hyvää tilintarkastustapaa, hyvää mainetta, jatkuvaa koulutusta, tilintarkastuksessa sovellettavia standardeja ja ammattieettisiä periaatteita. Tilintarkastusdirektiivissä on runsaasti tilintarkastusalan valvontaan ja viranomaistoimintaan liittyviä vaatimuksia. Tilintarkastusdirektiivi jakaantuu 13 lukuun ja käsittää 55 artiklaa. Direktiivi on laajentunut huomattavasti vuonna 2014 tehtyjen muutosten myötä verrattuna ensimmäiseen vuoden 1984 tilintarkastusdirektiiviin. Tilintarkastusdirektiivillä on tavoiteltu pitkälle ulottuvaa melkein täydellistä tilintarkastussäännösten harmonisointia. Useiden joustokohteiden ja säädösvaihtoehtojen vuoksi jäsenvaltioiden laeissa on useita eroja direktiivin täytäntöönpanon jälkeenkin. Jäsenmaat ovat voineet asettaa direktiiviä tiukempia vaatimuksia kansallisessa lainsäädännössä, ellei direktiivin yksityiskohtaisessa säännöksissä edellytetä muuta. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 130–131.)

Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) lisäksi tilintarkastusta sääntelee siis kansainväliset tilintarkastusstandardit sekä EU:n direktiivit. Suomessa kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamista arvioidaan osana hyvää tilintarkastustapaa siihen asti, kunnes kyseinen tilintarkastusstandardi on hyväksytty EU:ssa. Suomen tilintarkastajat ry:n (2017) mukaan hyvään tilintarkastustapaan sisältyy seuraavat asiat: kansainväliset tilintarkastusstandardit, lait ja asetukset, viranomaisten päätökset, tilintarkastusalan järjestöjen keskeiset ohjeet ja suositukset ja yleisesti noudatettava huolellinen tilintarkastuskäytäntö.

Seuraavassa luvussa käsitellään yleisluonteista tarkastusta, joka mahdollisesti otetaan Suomessa käyttöön osana tilintarkastuslakia (L 18.9.2015/1141.)

4 YLEISLUONTEINEN TARKASTUS

Tämän luvun alussa käsitellään yleisluonteista tarkastusta ja sen sääntelyä sekä Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän laatimia muutosehdotuksia tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) Luvussa käydään läpi myös EU:n jäsenmaiden yleisluonteista tarkastusta. Luvun lopussa vertaillaan yleisluonteista tarkastusta ja tilintarkastusta hyötyjen ja haittojen osalta.

4.1 Yleisluonteinen tarkastus ja sen sääntely

Kansainvälisten varmennustoimeksiantojen säännöstöjärjestelmän mukaan menneitä aikoja käsittelevä yleisluonteinen tarkastus (ISRE 2400) antaa rajoitetun varmuuden tarkastettavan kohteen taloudellisesta tilasta. Rajoitetun varmuuden saavuttamiseksi on yleisluonteisessa tarkastuksessa tehtävä riittävät varmennustoimenpiteet johtopäätöksen antamisen pohjaksi. Tehdyn tarkastuksen lopputuloksena esitetyn johtopäätöksen tarkoituksena on tuoda lisää luottamusta tilinpäätöksen käyttäjien keskuuteen. Yleisluonteisessa tarkastuksessa suoritetaan ensiksi tiedusteluja sekä analyttisiä toimenpiteitä, jotta saataisiin tarpeellinen määrä evidenssiä johtopäätöksen pohjaksi. Tarpeen vaatiessa pitää myös tehdä lisätoimenpiteitä, joiden tavoitteena on hankkia rajoitettu varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä tarkastuksen kannalta olennaisia virheellisyyttä. Täten mahdollistetaan johtopäätöksen antaminen siitä, onko tilintarkastajan tietoon tullut mitään, mikä toisi hänelle syyn uskoa, ettei tilinpäätöstä ole kaikilta olennaisilta osiltaan laadittu sovellettavan tilinpäätössäännösten mukaan. Yleisluonteista tarkastusta toteutettaessa tilintarkastajan työtä sääntelevät samat perusnormit kuin tilintarkastuksessa. Näitä ovat esimerkiksi eettiset vaatimukset, ammatillinen skeptisyys, riippumattomuus sekä toiminnan jatkuvuus. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän mietinnössä kevyemmän tarkastuksen esitetään perustuvan ISRE 2400 -standardiin, joka on kansainvälinen yleisluonteiseen tarkastukseen liittyvä standardi. ISRE 2400 -standardi sisältää ohjeistuksen, joka käsittelee tilintarkastajan ammatillisia velvollisuuksia tilanteissa, jossa tilinpäätöksen yleisluonteista tarkastusta koskevan toimeksiannon vastaanottava tilintarkastaja ei ole kyseisen yhteisön tilintarkastaja, sekä kyseisen yleisluonteisen tarkastuksen yhteydessä annettavan raportin sisältöä ja muotoa. ISRE 2400 standardia on mahdollista soveltaa käytännössä jo nyt, esimerkiksi

tilintarkastusrajojen ulkopuolelle jäävien yhtiöiden toimeksiannoissa. (Suomen tilintarkastajat ry 2017, 6.)

ISRE 2400 käsittelee siis tilinpäätöksen yleisluonteista tarkastusta. Kuitenkin olosuhteet huomioon ottaen se on sovellettavissa muun jo mennyttä aikaa koskevan taloudellisen tiedon yleisluonteisen tarkastuksen toimeksiannoissa (KHT-yhdistys 2012, 1136–1137). Tilinpäätöksen yleisluonteisen tarkastuksen tavoitteina on saada rajoitettu varmuus (Laine 2019a,12). Rajoitettu varmuus saadaan tekemällä analyttistä tarkastusta siitä, onko tilinpäätöksessä oleellisia virheitä. Analyttisten menettelyjen jälkeen tilintarkastaja voisi ilmaista, onko hänen tietoonsa tullut jotain, mikä saisi hänet uskomaan, että tilinpäätöstä ei ole laadittu kaikilta olennaisilta osin sovellettavan tilinpäätössäännösten mukaisesti. Kyseisen standardin mukaan hallinto tai kirjanpito eivät kuulu yleisluonteisen tarkastuksen piiriin, mutta nykyisessä kansallisessa tilintarkastuslaissa (L 30.12.1997/1336) ne sisältyvät. Kansallisella tasolla olisikin pohdittava, otettaisiinko kevennettyyn tarkastukseen mukaan edellä mainitut hallinto ja kirjanpito. Tilintarkastus ja kevennetty yleisluonteinen tarkastus pohjautuvat samoihin lain mukaisiin toimintatapoihin ja ISA-standardeihin. Molemmat tarkastusmenetelmät vaativat tilinpäätöksen täsmäyttämistä kirjanpidon kanssa. Yleisluonteinen tarkastus perustuukin analyttisiin toimenpiteisiin ja tiedusteluihin, kun taas tilintarkastus perustuu edellä mainittujen lisäksi myös aineistotarkastukseen. Molemmat mallit mahdollistavat säädösten mukaisen dokumentoinnin siten, että se on riittävän yksityiskohtaista ja oikea-aikaista. (Laine 2019a,12–15; 2019b, 14–15.)

4.2 Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän esitys kevyemmän tarkastuksen käyttöönotosta

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti työryhmän 1.3.2019 valmistelemaan lakisäätöistä tilintarkastusta kevyemmän tarkastuksen käyttöönoton edellyttäviä muutoksia tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietinnössä on ehdotettu, että tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) lisättäisiin erillinen luku koskien lakisäätöistä yleisluonteista tarkastusta. Erillisen luvun lisääminen tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) tehtäisiin kuitenkin noudattaen kansainvälisesti käytössä olevaa ISRE 2400 -standardia, mutta muutamilla kansallisilla lisäyksillä. ISRE 2400 on koettu useissa tilanteissa mielekkäämmäksi varmennusvaihtoehdoksi niin yrityksille kuin tilintarkastajallekin, koska se on soveltamisohjeineen paljon ISA-standardeja lyhyempi.

Kohderyhmänä muutoksessa olisivat kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) mukaiset mikroyritykset, joille sallittaisiin vapaus valita tarkastusmuodoksi yleisluonteinen tarkastus tilintarkastuksen sijaan. Pienimmät tilintarkastusvelvollisuuden piiriin kuuluvat yritykset voisivat näin ollen valita, suoritetaanko tilintarkastus vai yleisluonteinen tarkastus. Muutos ei kuitenkaan velvoittaisi siirtymistä tilintarkastuksesta yleisluonteiseen tarkastukseen tai tilintarkastajan valintaan. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

ISRE 2400 -standardista on positiivisia kokemuksia ainakin Virossa ja Tanskasta. ISRE 2400-standardia on käytetty joko sellaisenaan tai kansallisilla lisäyksillä varustettuna. Tanskan kohdalla lakisääteiseen kevyempään tarkastusmalliin on tehty useita kansallisia lisäyksiä. Lisäysten vuoksi puhutaan laajennetusta tarkastuksesta, jonka lausunto on enemmän tilintarkastusta muistuttava lausunto kuin yleisluonteista tarkastusta muistuttava lausunto. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Työryhmän esitys pitää sisällään standardin lisäksi myös vaatimukset määrättyjen verojen vastaavuuden tarkastuksesta. Määrättyjen verojen vastaavuuden tarkastus vähentäisi riskiä siitä, että muutosesitys aiheuttaisi nousua harmaassa taloudessa. Yleisluonteisessa tarkastuksessa pitäisi varmistua, että toimijan keskeisimmät ilmoitukset, jotka toimitetaan Verohallinnolle, täsmäävät kirjanpidon ja/tai kirjanpidosta löytyvien raporttien kanssa. Tällaisia ilmoituksia ovat esimerkiksi palkkoja koskevat ilmoitukset ja arvonlisäveroilmoitukset. Kyseisten ilmoitusten luotettavuuden varmistukseksi yleisluonteisen tarkastuksen tulisi sisältää otosluonteisia tarkastuksia kirjanpitoon. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Esitys sisältää myös vähemmistönsuojan huomioimisen. Vähemmistönsuojan mukaisesti usea sidosryhmä pystyisi edellyttämään yrityksen tilintarkastusta. Vähemmistöosakkeenomistajien tasavertainen kohtelu on vähemmistönsuojan tärkein tarkoitus. Vähemmistönsuojan avulla vältytään tilanteilta, joissa enemmistöosakkeenomistajien päätökset voisivat koitua vähemmistöosakkeenomistajien vahingoksi. Lakiesitys ei vaikuttaisi yritysten velvollisuuteen tehdä kirjanpitoaan eikä velvollisuuteen laatia tilinpäätöksiään kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) mukaisesti ja täten toimittaa lainmukaisia sekä laadukasta taloudellista tietoa Verohallinnon lisäksi myös muille sidosryhmille. Esitys vain mahdollistaisi tilintarkastusta kevyemmän varmennusmallin. Tilinpäätösmerkinnästä ilmenevä varmennusmuoto olisi näin ollen ulkopuolisille läpinäkyvää. Tilinpäätösten ohella pitäisi kuitenkin rekisteröidä

yleisluonteisesta tarkastuksesta luovutettava kertomus PRH:lle (Patentti- ja rekisterihallitus). Kuten nykyisinkin, yhtiöjärjestyksestä näkyisi onko yrityksellä velvollisuus valita tilintarkastaja. Kaikissa yhtiöjärjestyksissä ei kuitenkaan ole mainintaa tilintarkastajan valinnasta, jolloin velvollisuus valita tilintarkastaja tulee tilintarkastuslaista (L 30.12.1997/1336). (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Mikäli yleisluonteista tarkastusta käsittelevä lakiesitys otettaisiin käyttöön, voisivat yritykset omien tarpeidensa pohjalta arvioida sopivaa varmennusmuotoa toiminnalleen. Muodollisesti valinta päättyisi tehtäväksi samoille henkilöille, joilla on päätösvalta myös tilintarkastajan valinnasta (omistajat). Yrityksen muut sidosryhmät voisivat edellyttää tilintarkastuksen tuomaa korkeampaa varmuustasoa. Esimerkiksi julkista rahoitusta myöntävät osapuolet sekä muut rahoittajat saattaisivat edellyttää tilintarkastettuja tilinpäätöksiä tai huomioida hinnoittelussaan yleisluonteisen tarkastuksen antaman vähäisemmän varmuuden. Yritysten välisissä sopimussuhteissa voidaan myös asettaa edellytyksiä tilintarkastuksen toteuttamisesta. Tilinpäätösten tulisi olla tarkastettuja, jotta julkista tukea voitaisiin myöntää. Tilintarkastus voisi tuoda lisäarvoa sellaisille yrityksille, joita lakisääteinen tilintarkastusvelvollisuus ei koske. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Taulukossa 3 on kuvattuna tilanteita, joissa yhden tai useamman tilanteen täytyminen puoltaa tilintarkastuksen olevan sopivin varmennusmalli. Taulukosta 3 poiketen yleisluonteista tarkastusta on kuitenkin pidetty riittävänä yrityksissä, joissa samat henkilöt vastaavat sekä omistuksesta että johdosta ja omistajat valvovat yrityksen toimintaa. Mahdollisuus valita yleisluonteinen tarkastus tilintarkastuksen sijaan koskisi yhtiömuotoisia yrityksiä sekä osuuskuntia, jotka täyttävät kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) mikroyritysmääritelmän. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Taulukko 3. Tilintarkastuksen käyttö tarkastusmallina. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020).

Tilintarkastusta on pidetty sopivimpana tilanteissa, joissa yrityksellä täyttyy jokin tai useampi seuraavista:	Laaja omistus pohja
	Omistuksesta eriytynyt johto
	Vähäistä suuremmat pankkilainat
	Muu toiminnan ulkopuolinen rahoitus (mukaan lukien julkinen tuki)
	Tuleva rahoitustarve
	Maksuvalmiuteen tai toiminnan jatkuvuuteen liittyviä haasteita
	Monimutkainen toiminta tai taloushallinto
	Laajentamis- tai myyntisuunnitelma
	Taloushallinnon luotettavuuteen liittyviä ongelmia
	Yritykseen liittyvä kohonnut rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski

Yleisluonteisen tarkastuksen edellyttämät muutokset lainsäädäntöön toteutettaisiin pääasiassa lisäämällä tilintarkastuslakiin (L 18.9.2015/1141) uusi luku, jossa käsiteltäisiin muun muassa muutosesityksen kohderyhmiä, yleisluonteisen tarkastuksen sisältöä ja siitä annettavaa kertomusta. Tilintarkastuslakiin lisättäisiin selvennys myös siitä, miltä osin tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) muut pykälät soveltuisivat yleisluonteiseen tarkastukseen. Lähtökohtaisesti tilintarkastuslaki (L 18.9.2015/1141) kuitenkin soveltuisi sellaisenaan myös yleisluonteista tarkastusta toteuttaessa, koska suurimmassa osassa tilintarkastuslakia (L 18.9.2015/1141) lain pykälä ei sidota määrättyyn varmennusmalliin. Erillisiä pykälä, jotka nimenomaan liittyvät tilintarkastukseen tai tilintarkastuskertomukseen sovellettaisiin erillisen maininnan perusteella yleisluonteiseen tarkastukseen. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Kansainvälisten tilintarkastusstandardien asemaa hyvän tilintarkastustavan lähteinä on ehdotettu täsmentäväksi yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen ja muiden yhteisöjen tilintarkastuksissa luomalla vaadittavat muutokset tilintarkastuskertomusta sääntelevään pykälään oikeustilan selkeyttämisen vuoksi. Osakeyhtiölakiin (L 21.7.2006/624) sekä osuuskuntalakiin (L 14.6.2013/421) ehdotetaan tehtävän tarvittavat muutokset, joiden johdosta vähemmistöillä olisi oikeus vaatia tilintarkastusta. Tilintarkastusvelvollisuuden noudattamisen valvontaa on myös tarkoitus kehittää kaupparekisterilain (L 2.2.1979/129) uudistushankkeen mukana. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

4.3 Yleisluonteinen tarkastus EU:n jäsenmaissa

Tilintarkastukseen liittyvä säätely ja ongelmat eivät rajoitu ainoastaan Suomen rajojen sisälle. Viimeaikainen EU:n kehitys taloudellisen raportoinnin alalla on tavoitellut pienten yritysten hallinnollisten velvoitteiden keventämistä. Esimerkiksi EU:n tilinpäätösdirektiivi pitää sisällään joitain helpotuksia mikro- ja pienyrityksille, joita helpotuksia jäsenmaat voivat ottaa käyttöön. Tilintarkastusdirektiivin mukaan vain pieniä yrityksiä isompien yritysten sekä PIE-yhteisöjen tilinpäätökset on tilintarkastettava, mistä johtuu, että pienten yritysten vuositilinpäätöksiin ei tulisi kohdentaa tilintarkastusvelvollisuutta. Tämä on perusteltu sen vuoksi, että tilintarkastus voi tuoda merkittäviä hallinnollisia rasitteita pienille yrityksille. Jäsenvaltioilla on kuitenkin valta määrätä tilintarkastus myös pienille yrityksille, mutta yritysten sekä niiden tilinpäätösten käyttäjien erityisolosuhteet ja mahdolliset tarpeet huomioon ottaen. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Tilinpäätösdirektiivin määritelmän mukaan kyseessä on pieni yritys, jos yksi taulukon 4 kolmesta raja-arvosta ylittyy. Mikäli pienyrityksellä täyttyy ainoastaan yksi taulukon 4 raja-arvoista, silloin direktiivin mukaan pienyritystä ei tarvitse tarkastaa. Jäsenmailla on kuitenkin mahdollisuus säätää taseen ja liikevaihdon rajat taulukon 4 arvoja korkeammalle, mutta kuitenkin enintään niin, että rajat ovat taseelle 6 000 000 ja liikevaihdolle 12 000 000. Koska tilintarkastusdirektiivi on minimidirektiivi, jäsenmaat voivat kansallisesti määrätä direktiiviä ankarampia säännöksiä, mikäli tätä ei ole erikseen kielletty. Toistaiseksi kuitenkin EU-säätely ei koske joissain jäsenmaissa lakisääteisenä käytettäväksi otettuja kevyempiä tarkastusmalleja. Tilintarkastusdirektiivin muutosdirektiivi kuitenkin mahdollistaa tilanteen, jossa jäsenmaa voi vaatia pieniltä yrityksiltä lakisääteistä tilintarkastusta. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Taulukko 4. Tilinpäätösdirektiivin (art. 3) määritelmän mukaan pienet yritykset. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020).

Taseen loppusuma	4 000 000 €
Liikevaihto tai sitä vastaava tuotto	8 000 000 €
Henkilöstö	50

Useat EU:n jäsenvaltiot noudattavat tilinpäätösdirektiivin lähtökohtaa, jonka perusteella pienten yritysten pitäisi olla vapautettuna lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Monessa jäsenvaltiossa

tilintarkastusvelvollisuuden määrittävät taserajat sekä liikevaihto määritellään miljoonissa euroissa. Suurella osalla myös työntekijöiden raja-arvona on 50. Joissain jäsenvaltiossa kuitenkin sovelletaan kahta tarkastusmallia, jotka ovat yleisluonteinen review-tyyppinen malli ja tilintarkastus. Review-tyyppinen malli on tilintarkastusta kevyempi, ja ainakin Viro, Tanska ja Latvia soveltavat molempia malleja. Kyseisissä maissa myös tilintarkastusta kevyemmän tarkastusmallin rajat ovat pääsääntöisesti paljon korkeammat kuin Suomessa käytössä olevat rajat tilintarkastukselle. EU:n jäsenvaltioista ainoastaan Kyproksella jokainen yhtiö on tilintarkastusvelvollinen ja ainoastaan Maltalla on Suomea matalammat rajat tilintarkastusvelvollisuudessa. Ruotsissa on myös paljon matalammat rajat kuin Suomessa, mutta puolestaan Norjassa on Suomea ja Ruotsia korkeammat rajat. Tämä kuitenkin johtuu siitä, että Norjassa tilintarkastusvelvollisuus tulee voimaan, mikäli yksi raja-arvoista ylittyy. EU-direktiivin mahdollistamat rajat tilintarkastusvelvollisuudelle on täysin hyödynnetty Alankomaissa, Irlannissa sekä Saksassa. Direktiivin mukaiset raja-arvot näkyvät alla olevassa taulukossa 5. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

Taulukko 5. EU-direktiivin mahdollistamat rajat lakisääteiselle tilintarkastusvelvollisuudelle. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020).

Taseen loppusumma	6 000 000 €
Liikevaihto tai sitä vastaava tuotto	12 000 000 €
Henkilöstö	50

Tilinpäätösdirektiivin voimaan astumisen jälkeen ei viime aikoina kuitenkaan ole ollut havaittavissa selkeää ilmiötä rajojen nostamisen suhteen. Korkeiden tilintarkastusvelvollisuuksien rajat voivat olla osaksi selitettävissä sillä, että monessa jäsenvaltiossa yleinen edunvalvonta ja taloushallinnon luotettavuus eivät nojaa niin vahvasti tilintarkastukseen kuin Suomessa. (Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö 2020.)

4.4 Yleisluonteinen tarkastus vs. tilintarkastus

Yleisluonteinen tarkastus antaa rajoitetun varmuuden tarkastettavan yhtiön taloudellisesta asemasta. Tilintarkastus puolestaan antaa kohtuullisen varmuuden tarkastettavan yhtiön taloudellisesta asemasta. Tilintarkastuksesta poiketen yleisluontaisessa tarkastuksessa

tehtäisiin enemmän analyttistä tarkastusta, esimerkiksi verrataan tilikohtaisesti tarkastettavana olevan kauden saldoja edellisen tilikauden saldoihin. Tositetarkastusta tehtäisiin vain, jos se jostain erityisestä syystä nähdään tarpeelliseksi. Yleisluonteinen tarkastus kuitenkin pohjautuisi samoihin lainmukaisiin toimintatapoihin ja ISA-standardeihin kuin tilintarkastus.

Yleisluonteisen tarkastuksen suurin hyöty on sen edullisuus mikro- ja pienyrityksille. Kustannukset vähenisivät yhdessä hallinnollisen taakan kanssa. Edellä mainittu säästäisi myös tilintarkastajien aikaa mikro- ja pienyhtiöiden tarkastuksessa, mikäli niille tehtäisiin yleisluonteinen tarkastus.

On kuitenkin huomioitava, minkälaista varmuuden tasoa yritys tai sen sidosryhmät edellyttävät. Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän esityksessä kevyemmän tarkastuksen käyttöönotosta kuitenkin mainitaan, että yleisluonteista tarkastusta käsittelevä lakiesitys antaisi yrityksille mahdollisuuden valita yleisluonteisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen väliltä omalle toiminnalleen sopivimman varmennusmallin. Kyseinen lakiesitys ei kuitenkaan koske ainoastaan mikro- ja pienyrityksiä, vaan sillä on myös tilintarkastajiin ja koko yhteiskuntaan koskevia vaikutuksia. Yleisluonteisen tarkastuksen johtopäätöksissä jäljelle jäänyt riski on kuitenkin suurempi kuin nykyisen lakisääteisen tilintarkastuksen kohtuullisen varmuustason johtopäätöksissä. Taulukossa 6 on kuvattuna yleisluonteisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen keskeisimmät erot.

Taulukko 6. Yleisluonteinen tarkastus vs. tilintarkastus (Accru 2017).

Yleisluonteinen tarkastus		Tilintarkastus
Varmuustaso	Rajoitettu varmuus	Kohtuullinen varmuus
Luonne	Keskustelut ja analyttiset toimenpiteet, vähemmän yksityiskohtainen	Yksityiskohtainen tarkastus ja tilikohtainen tarkastus
Johtopäätös	”Yleisluonteisen tarkastuksemme perusteella tietoomme ei ole tullut mitään, mikä antaisi meille syyn uskoa, ettei tilinpäätös	

	anna oikeaa ja riittävää kuvaa”	”Tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan”
Hyödyt	Halpa	Korkea varmuustaso yksityiskohtainen tarkastus
Haitat	Matala varmuustaso, hankalampi havaita virheitä, ei yksityiskohtaista tarkastusta	Kallis ja aikaa vievä

Tilintarkastuksessa keskeinen käsite on varmuus. Tilintarkastaja varmentaa sen, että tarkastettavan kohteen tiedot ovat oikein. Tilintarkastuslain (L 18.9.2015/1141) ja ISRE 2400 -standardin mukaan tehtyjen tilintarkastusten keskeinen ero on varmuudessa, jonka kumpikin tarkastus antaa. Tämä ero näkyy tilintarkastajan lausumassa raportoinnissa. Yleisluonteinen tarkastus on todettu toimivaksi varmennusmalliksi useassa EU:n jäsenmaassa ja tästä syystä on järkevää tutkia, sopisiko se myös Suomeen vapaasti valittavaksi varmennusmalliksi. Seuraavassa luvussa käsitellään aikaisempien tutkimusten tuloksia yleisluonteisesta tarkastuksesta.

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tässä luvussa käsitellään aikaisempien tutkimusten tuloksia mikro- ja pienyritysten yleisluonteisesta tarkastuksesta Suomessa. Aikaisemmat tutkimukset ovat käsitelleet aihetta lähinnä yritysten näkökulmasta.

5.1 Mikro- ja pienyritysten tilintarkastusvelvollisuuden muuttaminen

Sparv (2020) tutki opinnäytetyössään suomalaisten mikro- ja pienyrittäjien ajatuksia sekä asenteita tilintarkastusvelvollisuutta kohtaan. Tarkoituksena oli selvittää, miten haastateltavat kokevat mahdollisen lakimuutoksen vaikuttavan heidän ja yhteiskuntamme toimintaan. Sparv käytti tutkimuksessaan kyselylomaketta, joka lähetettiin Rannikko-Pohjanmaan yrittäjien, Pohjanmaan yrittäjien sekä Etelä-Pohjanmaan kauppakamarien toimesta heidän alueellaan toimiville yrittäjille. Sparvin tutkimuksen mukaan lakimuutoksen puolesta olivat kustannusten sekä hallinnollisen taakan pieneneminen. Lakimuutosta vastaan olivat yritykset, jotka uskoivat taseen, kirjanpidon ja tilinpäätöksen laadun heikkenemiseen. Sparv myös totesi, että yrityksen iällä ei tuntunut olevan merkitystä tulosten kannalta.

5.2 Mikroyritysten tilintarkastuksen tulevaisuus

Mustisto (2020) toiminnallisessa tutkimuksessaan tutki miten Tilintarkastus Rantalaisen mikroyrityksiä suhtautuisivat mahdolliseen lakimuutokseen ja miten se vaikuttaisi tilintarkastusta koskeviin valintoihin sekä miten kyseinen lakimuutos vaikuttaisi asiakkaiden mielipiteisiin tilintarkastuksen luotettavuudesta. Mustiston tutkimus oli kvantitatiivinen tutkimus, mutta se sisälsi myös kvalitatiivisia kysymyksiä. Saatuja vastauksia oli 12 kappaletta. Tutkimuksen vastausten perusteella Mustisto päätyi johtopäätöksiin, joiden mukaan yritykset kokevat tilintarkastuslainsäädännön (L 18.9.2015/1141) muutokset tarpeellisiksi ja käyttäisivät mahdollisuuttaan valita yleisluonteinen tarkastus. Tutkimus osoitti, että yleisluonteinen tarkastus koetaan pääosin luotettavana tiedon lähteenä yritykselle sekä sidosryhmille. Yleisluonteinen tarkastus antaa tutkimusten vastausten perusteella yritykselle yhtä laadukasta tietoa kuin nykyinen tilintarkastus. Yleisluonteisen tarkastuksen koetaan tuovan kustannussäästöjä, mutta vain puolet tutkimuksen vastaajista koki sen keventävän yrityksen hallinnollista taakkaa.

5.3 Tilintarkastusvelvollisuus Pohjoismaissa

Lignell (2020) tutki opinnäytetyössään, tulisiko Suomen keventää mikroyritysten tilintarkastusta, kuten Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmä vuonna 2018 esitti. Tutkimuksessaan Lignell totesi Suomen nykyisten tilintarkastusvelvollisuuksien raja-arvot todella mataliksi, eivätkä ne ole yhtenevät muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa. Lignell selvitti, että alhaisten tilintarkastusrajojen taustalla on se, että 90 % Suomen yrityksistä on mikroyrityksiä. Tutkimuksen johtopäätöksissä on todettu, että tutkimuksen tekohetkellä Suomessa oli noin 287 000 yritystä, joista 60 000–75 000 yritystä oli lakisääteisen tilintarkastuksen piirissä. Tutkimuksessa todettiin, että korottamalla tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoja mikroyritysten raja-arvoihin, nykyisen tilintarkastuksen alueella olevien yritysten lukumäärä lähes puolittuisi. Lignell toteaa johtopäätöksissä, että mikäli tilintarkastuksen rajojen nostoa perusteltaisiin ainoastaan mikroyritysten näkökulmasta, olisi lakimuutos enemmän oikeutettu. Hän myös mainitsee, että tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen nostamisella olisi kuitenkin vaikutus myös koko yhteiskuntaan, eikä pelkästään mikro- ja pienyrityksiin.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että osa mikro- ja pienyrityksistä kokee tilintarkastuslainsäädännön (L 18.9.2015/1141) muutokset tarpeellisiksi. Tutkimusten mukaan lakimuutosta puolsivat yritykset, jotka uskoivat kustannusten ja hallinnollisen taakan pienenemiseen. Lakimuutosta vastustivat yritykset, jotka uskoivat taseen, kirjanpidon ja tilinpäätöksen laadun heikentymiseen.

6 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä luvussa käydään lyhyesti läpi tutkimusmenetelmiä sekä seikkoja, jotka ohjaavat tutkimusmenetelmän valintaa. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus teemahaastatteluiden avulla. Luvussa esitetään opinnäytetyön empiirisen osuuden tutkimusaineisto ja tutkimustulosten analysointimenetelmä.

6.1 Tutkimusmenetelmän valintaperusteet

Tutkimusmetodin valintaa ei voi tehdä henkilökohtaisilla mieltymyksillä, koska tutkimusmetodin valintaa ohjaa tutkimusongelma sekä tutkimuskysymysten esittämisen malli. Määrällisen ja laadullisen tutkimuksen erot ovat huomattavissa siinä, mihin kysymyksiin tutkimuksen tekijä haluaa saada vastauksen. Näin ollen kysymysten esittämisen malli on ratkaiseva tekijä tutkimusmetodin valinnassa. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa enemmän kysymyksiin kuinka paljon ja miksi, kun taas kvalitatiivinen vastaa mitä ja miten. (Vilkkä 2015, 68–69.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa edetään yksityisestä yleiseen ja siinä ollaan kiinnostuneita useista samanaikaisista tekijöistä, joilla on vaikutusta lopputulokseen. Säännönmukaisuudet ja teoriat rakennetaan laajemman ymmärryksen hankkimiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 25–28.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelututkimukset ovat jaettavissa lomake- ja teemahaastatteluihin sekä avoimiin haastatteluihin. Lomakehaastattelu on hyvä valinta tutkimusmenetelmäksi silloin, kun annetaan tarkat strukturoidut vastausvaihtoehdot, joissa aineiston kerääjä etukäteen tiedostaa hypoteesit ja siten tavoittelee faktatietoa aiheeseen liittyen. Avoimessa haastattelussa puolestaan syvennyttään haastateltavien vastauksiin. Kysymysten ei kuitenkaan tarvitse olla samanlaisia jokaiselle haastateltavalle eikä kysymysten tarvitse olla samassa järjestyksessä. Näin ollen muodostuu mahdollisuus oletusten selvittämiselle. Oletuksista saadaan tietoa haastateltavien ajatusten, kokemusten, tunteiden ja uskomuksen kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44–48.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan haastattelututkimusta hallitsee aina tutkimustehtävä tai ongelmanasettelu. Näiden tarkoituksena on hankkia mahdollisimman paljon informaatiota tutkittavasta aiheesta. Teemahaastattelussa haastateltavien omat mielipiteet, ajatukset ja kokemukset tulevat esiin (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 26).

Kvalitatiivisen tutkimuksen teemahaastattelu valittiin tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi. Tutkimusaiheen ajankohtaisuus mahdollistaa haastateltavien erilaiset näkökulmat, mikä vahvistaa kvalitatiivisen tutkimuksen valintaa.

6.2 Tutkimusaineisto

Haastattelututkimuksessa selvitettiin tilintarkastajien näkemyksiä siitä, soveltuuko yleisluonteinen tarkastus mikro- ja pienyrityksiin Suomessa. Kaikki viisi tutkimukseen osallistunutta tilintarkastajaa työskentelee samassa Big 4 -tilintarkastusyhtiössä. Heidän anonymiteettinsa säilyttämiseksi haastateltavat on nimetty tilintarkastajiksi 1, 2, 3, 4 ja 5. Alla näkyvästä taulukosta 7 ilmenee haastateltavien tiedot.

Taulukko 7. Haastateltavien tiedot.

Haastateltavat	Tilintarkastajan asema	Kokemus alalla
Tilintarkastaja 1	Manager	7 vuotta
Tilintarkastaja 2	Senior Asocciate	3,5 vuotta
Tilintarkastaja 3	Senior Asocciate	3,5 vuotta
Tilintarkastaja 4	Asocciate	3 vuotta
Tilintarkastaja 5	Junior Asocciate	0,5 vuotta

Taulukosta 7 huomataan, että kaikki haastatteluun osallistuneet tilintarkastajat ovat toimineet alalla jo jonkin aikaa Junior asocciatea lukuun ottamatta. Kaikki haastatteluun osallistuneet tilintarkastajat ovat kuitenkin tarkastaneet mikro-, pien- ja suuryhtiöitä. Haastattelut toteutettiin kirjallisesti. Kirjallista vastausvaihtoehtoa tuki myös mahdollisuus tutustua kysymyksiin ennen vastauksia.

Kirjalliset haastattelulomakkeet lähetettiin helmikuussa 2021. Haastattelulomake on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 1). Haastattelulomake koostui yhdeksästä kysymyksestä, joista

kaksi käsitteli haastateltavan asemaa yhtiössä ja hänen kokemustaan alan tehtävissä. Loput seitsemän kysymystä liittyivät eri teemoihin, joita olivat:

- Tilintarkastusvelvollisuuden rajojen korotus Suomessa
- Yleisluonteisen tarkastuksen soveltuvuus eri yrityksiin
- Yleisluonteisen tarkastuksen haitat
- Yleisluonteisen tarkastuksen hyödyt
- Yleisluonteisen tarkastuksen tarpeellisuus
- Tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tarkastuksen erot
- Tarkastustoimenpiteiden erojen vaikutus tilintarkastajan ja asiakkaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen.

6.3 Tutkimustulosten analysointimenetelmä

Tässä opinnäytetyössä tehtyjä teemahaastatteluja analysoidaan teemoittelun avulla. Käytännössä teemoittelulla tarkoitetaan aineiston pilkkomista ja järjestämistä erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittelumenetelmän avulla nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia asioita, jotka kootaan eri teemojen alle. Analyysin tekoa varten käydään läpi tutkimusaineisto, jota verrataan teoriaosuuteen ja muuhun tutkimukseen. Tutkittavasta asiasta pyritään saamaan kuvaus tiivistetysti ja yleisesti olevassa muodossa. Analyysin avulla saadaan selkeää aineistoa, jonka pohjalta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–119.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston sisältöanalyysi tehtiin luokittelemalla samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja näin pystyttiin luokittelemaan aineistoa eri teemoihin. Analysoinnin avulla saatiin tämän tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot, jonka avulla pystyttiin muodostamaan lopulliset johtopäätökset. Seuraavassa kappaleessa esitetään saadut tutkimustulokset ja niiden analysointi teemoittain.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitetään teemahaastattelujen perusteella saadut tutkimustulokset ja niiden analysointi. Tutkimustulosten tarkoituksena on selvittää tilintarkastajien näkökulmasta sitä, soveltuuko yleisluonteinen tarkastus mikro- ja pienyrityksiin Suomessa. Tutkimustulokset ja niiden analysointi esitetään omien teemojensa alla, mikä selkeyttää asioiden ymmärtämistä.

7.1 Tilintarkastusvelvollisuuden rajojen korotus Suomessa

Tämän opinnäytetyön johdannossa esitettiin, kuinka tilintarkastusvelvollisuuden rajoista on käyty paljon keskustelua viime vuosina. Tilintarkastusvelvollisuuden rajoihin on haluttu muutosta, koska suuri osa mikro- ja pienyrityksistä kokee nykyisen lakisääteisen tilintarkastuksen raskaana omalle toiminnalleen. Tilintarkastusvelvollisuuden rajoja on tutkittu jo aikaisemmin yritysten näkökulmasta, mikä on esitettyä tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa Sparvin (2020) ja Lignellin (2020) tutkimuksissa.

Tutkimuksessa tilintarkastajilta kysyttiin, kokevatko he tilintarkastusvelvollisuuden rajojen korotuksen tarpeelliseksi Suomessa. Useimpien haastateltavien mielestä tilintarkastusvelvollisuuden rajoja tulisi korottaa siten, että tietyn saman rajan ylittäville pienille yhtiöille tulisi kevennetty tarkastus. Ehdotetun uuden rajan tulisi olla sen verran matala, ettei tarkastuksen piiristä jäisi pois muuta kuin kaikkein pienimmät yhtiöt. Tällöin se ei vaikuttaisi laajalti esimerkiksi tilintarkastajan työnkuvaan. Lakisääteinen tilintarkastus olisi hieman raskas toimenpide pienimmille yhtiöille. Yleisluonteinen tarkastus säästäisi pienten yritysten kustannuksia, jolloin säästyneet varat voitaisiin sijoittaa itse yritystoiminnan kasvattamiseen. Tilintarkastaja 3 kuitenkin totesi, että

”Tilintarkastusvelvollisuuden rajoja ei pitäisi korottaa. Tämä perustuisi siihen, että Suomen yrityskannasta valtaosa koostuu pien- ja mikroyrityksistä. Rajojen korotus tarkoittaisi, että valtaosa Suomen yrityksistä ei kuuluisi enää tilintarkastusvelvollisuuden piiriin. Tilinpäätösten luotettavuus heikkenisi monissa yrityksissä.”

Aikaisemmat tutkimukset ovat tuottaneet eriäviä tuloksia tilintarkastusvelvollisuuden rajojen korottamisesta. Sparvin (2020) tutkimuksen tulokset olivat hyvin saman kaltaisia tämän työn haastattelujen tulosten kanssa: tilintarkastusrajojen korotus koetaan helpotuksena, sillä mikro- ja pienyritysten kustannukset pienentyisivät ja hallinnollinen taakka kevenisi. Lignellin (2020)

tutkimuksessa puolestaan vedotaan siihen, että mikäli tilintarkastusvelvollisuuden rajoja korotettaisiin niin lakisääteisen tilintarkastuksen piirissä olevien yritysten lukumäärä lähes puolittuisi. Tämän opinnäytetyön empiirisissä tutkimustuloksissa tilintarkastaja 3 oli samaa mieltä Lignellin (2020) tutkimustulosten kanssa. Osa aikaisempien tutkimusten tuloksista sekä tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että tilintarkastusvelvollisuuden rajojen korotus koetaan pääsääntöisesti hyväksyttävänä.

7.2 Yleisluonteisen tarkastuksen soveltuvuus eri yrityksiin

Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa esitettiin mikro- ja pienyritysten tarkastusprosessin erityispiirteitä. Erityispiirteinä ilmeni, että mikro- ja pienyritysten tarkastuksessa kaikki tarkastustoimenpiteet tehdään tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä, kun taas suurempien yritysten kohdalla tarkastustoimenpiteet jakautuvat tilikauden aikaiseen tarkastukseen ja tilinpäätöstarkastukseen. Mikro- ja pienyrityksissä usein yrittäjä itse toimii samanaikaisesti toimitusjohtajana, osakkeenomistajana sekä hallituksen jäsenenä. Omistajayrittäjällä on määräävä asema ja suora vaikutusmahdollisuus yrityksessä tehtäviin päätöksiin. Yrityksen sisäisten kontrollien valvonta on laajalti siis omistajayrittäjän vastuulla. Mikro- ja pienyritykset kokevat myös saavansa riittävää neuvontaa tilitoimistolta eivätkä täten koe tilintarkastusta tarpeellisena neuvonannon kannalta. Tilintarkastuksen on koettu aiheuttavan suuria kustannuksia, ylimääräistä byrokratiaa ja hallinnollista taakkaa mikro- ja pienyrityksille.

Tässä tutkimuksessa tiedusteltiin tilintarkastajien arvioita yleisluonteisen tarkastuksen soveltuvuudesta eri yrityksiin. Haastatteluissa nousi selkeästi esille yleisluonteisen tarkastuksen soveltuvuus yrityksille, jotka ovat pieniä, joiden omistusrakenne on kevyt ja selkeä sekä joiden ulkopuoliset vastuut ovat kevyitä. Myös esimerkiksi tilitoimiston käyttäminen taloushallinnossa puoltasi yleisluonteista tarkastusta. Yleisluonteisen tarkastus koettiin soveltuvan mikroyrityksiin ja esimerkiksi pieniin asuntoyhtiöihin, joihin ei liity minkäänlaista riskiä. Myös eriäviä mielipiteitä esittänyt tilintarkastaja 3:n mukaan

”Yleisluonteinen tarkastus soveltuu mahdollisesti asunto-osakeyhtiöihin.”

Tilintarkastaja 2 totesi taas, että

”Yleisluonteinen tarkastus sopisi pienille yrityksille, mutta mikäli yritys tahtoi valita tiintarkastuksen, olisi heillä myös siihen mahdollisuus. Näin estettäisiin esimerkiksi usein tapahtuvaa sisäisten kontrollien sivuttamista.”

Haastattelut vahvistivat teoriaosuudessa esitettyä tietoa siitä, että mikro- ja pienyrityksissä on usein mahdollisuus sisäisten kontrollien sivuuttamiseen. Mikro- ja pienyrityksillä olisi kuitenkin mahdollisuus valita tilintarkastus, mikäli ne kokisivat sen hyödyllisemmäksi kuin yleisluonteinen tarkastus.

7.3 Yleisluonteisen tarkastuksen haitat

Kysymyksellä yleisluonteisen tarkastuksen haitoista haluttiin selvittää, millaisia haittoja tilintarkastajat kokisivat yleisluonteisen tarkastuksen tuovan Suomessa. Kaikkien haastateltavien mielestä yleisluonteinen tarkastus voisi heikentää tilinpäätöstietojen luotettavuutta verrattuna lakisääteiseen tilintarkastukseen. Yleisluonteisen tarkastuksen myötä virheellisiä tilinpäätöksiä voisi esiintyä enemmän. Jos tarkastusvelvollisuuden raja pysyy tarpeeksi matalana, virheellisiä tilinpäätöksiä tuskin tulisi. Yleisluonteisen tarkastuksen tuomia haittoja voisi olla myös pienempien virheiden havaitsematta jääminen sekä tilinpäätösten laadun huonontuminen. Tilintarkastaja 4 totesi

”Yleisluonteisen tarkastuksen haittoina voisi olla, että jotain olennaista jää huomaamatta, koska tositteiden tarkastus jää mahdollisesti pois tarkastuksen piiristä.”

Teoriaosuudessa esitettiin yleisluonteisen tarkastuksen haittoja. Yleisluonteisen tarkastuksen keskeisin ero tilintarkastukseen on nimenomaan heikompi varmuudentaso. Tilintarkastajat olivat yhtä mieltä siitä, että tilinpäätöstietojen luotettavuus voisi heikentyä, mikäli mikro- ja pienyrityksissä tehtäisiin yleisluonteinen tarkastus. Mikäli yleisluonteinen tarkastus otettaisiin käyttöön vain yrityksissä, joihin ei liity minkäänlaista riskiä, olisiko rajoitetun varmuuden antava yleisluonteinen tarkastus kuitenkin perusteltua sen edullisuuden vuoksi.

7.4 Yleisluonteisen tarkastuksen hyödyt

Haastatteluissa pyrittiin selvittämään, millaisia hyötyjä tilintarkastajat kokisivat yleisluonteisen tarkastuksen tuovan Suomessa. Useimpien haastateltavien mielestä yleisluonteinen tarkastus olisi kevyempi tilintarkastajalle hallinnollisesti, mikä vapauttaisi resursseja johonkin

hyödyllisempään. Myös taloudellisesti yleisluonteinen tarkastus olisi mikro- ja pienyrityksille kannattavampi kuin nykyinen tilintarkastus. Tilintarkastaja 2 totesi,

”Kustannusten pieneminen on yksi hyödyistä mitä yleisluonteinen tarkastus mahdollistaisi.”

Hyötyinä haastateltavat nostivat esille, että yleisluonteisen tarkastuksen avulla välttyttäisiin myös turhalta byrokratialta. Yleisluonteisen tarkastuksen vapaamuotoisuus verrattuna nykyiseen tilintarkastukseen nousi esiin haastatteluissa.

Tilintarkastajat samaistuivat teoriaosuudessa esitettyihin yleisluonteinen tarkastuksen hyötyihin. Yleisluonteisen tarkastuksen koettiin vähentävän mikro- ja pienyritysten kustannuksia ja hallinnollista taakkaa. Teoriaosuudessa oli esitettyinä aikaisempien tutkimusten tuloksia, joissa käsiteltiin yleisluonteisen tarkastuksen hyötyjä yritysten näkökulmasta. Tämän opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella tilintarkastajat puoltavat yritysten kanssa samoja yleisluonteisen tarkastuksen hyötyjä, joita ovat kustannusten ja hallinnollisen taakan väheneminen.

7.5 Yleisluonteisen tarkastuksen tarpeellisuus

Tutkimuksessa selvitettiin, kokevatko tilintarkastajat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi Suomessa. Haastateltavien mielipiteet jakaantuivat kahtia. Toisaalta yleisluonteinen tarkastus koettaisiin hyödylliseksi, toisaalta taas ei. Joidenkin haastateltavien mielestä yleisluonteinen tarkastus olisi tarpeellinen, sillä usein esimerkiksi yrityskauppatilanteessa välintilinpäätöksen tarkastus voitaisiin hoitaa kevyesti yleisluonteisella tarkastuksella. Tilintarkastaja 1 totesi

”Kuitenkin mikroyhtiöiden lakisääteisenä tarkastuksena kaipaisin laajennettua yleisluonteista tarkastusta, jossa olisi mukana myös hallinnon ja yksityiskohtien tarkastusta. Tämä siis taloudellisen tiedon luotettavuuden lisäämiseksi.”

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että yleisluonteinen tarkastus ei ole tarpeellinen, vaan se voisi johtaa joihinkin ongelmiin tilintarkastuksessa. Koska yleisluonteisessa tarkastuksessa ei suoriteta tositetarkastusta välttämättä ollenkaan, tämä voi johtaa siihen, että tilintarkastajalta jää jokin asia huomaamatta. Tilintarkastaja 3 antoi esimerkin edellä mainitusta tilanteesta:

”Liiketoiminnan muihin kuluihin kirjatuissa lakikuluissa saattaa piillä yritystä vastaan nostettu kanne, josta tilintarkastajan tulisi olla tietoinen. Myös tilintarkastusten laatu kärsisi, sillä yleisluontainen tarkastus antaisi mahdollisuuden paljon mitättömämpään dokumentointiin, eikä tilintarkastusevidenssiä kertyisi läheskään niin paljon kuin normaalissa tilintarkastuksessa.”

Teoriaosuudessa kävi ilmi, että yleisluonteinen tarkastus on todettu hyväksi varmennusmalliksi muissa EU:n jäsenmaissa. Haastatteluista kuitenkin nousi esille, että tilintarkastajat voisivat kaivata laajennettua yleisluonteista tarkastusta, johon sisältyisi myös hallinnon tarkastus. Näin voitaisiin lisätä taloudellisen tiedon luotettavuutta. On kuitenkin huomioitava, että mikäli yleisluonteinen tarkastus tulisi käyttöön vain pieniin yhtiöihin, joihin ei liity minkäänlaista riskiä, olisiko hallinnon tarkastuksella tällöin niin suurta merkitystä ja olisiko se vain pieniyhtiön rasitteena. Enemmistö tilintarkastajista kuitenkin koki yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi, joten tämän tutkimuksen tulokset puoltavat teoriaosuudessa esitettyjä aikaisempia tutkimuksia, jossa yritykset kokivat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi.

7.6 Tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tarkastuksen erot

Keskeisenä teemana tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaisiksi tilintarkastajat kokevat tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tarkastuksen erot. Haastatteluista nousi esille, että tilintarkastus nähdään jo nyt osin rasitteena pienemmissä yrityksissä ja lain pakottamana kuluueränä. Yleisluonteista tarkastusta ei nähdä mitenkään yritykselle merkittävästi halvempaan vaihtoehtona verrattuna tilintarkastukseen. Yleisluonteinen tarkastus ei ole yhtä luotettava kuin tilintarkastus. Tilintarkastaja 3 totesi

”Tilinpäätösten luotettavuus ei välttämättä pysyisi vastaavanlaisena kuten nykyisin. Yleisluontaisessa tarkastuksessa tehtäisiin niin sanottu review - tarkastus, jossa tehdään enemmän analyttistä tarkastusta, esimerkiksi verrataan tilikohtaisesti tarkastettavan olevan kauden saldoja edellisen tilikauden saldoihin. Tositetarkastusta tehtäisiin vain, jos se jostain erityisestä syystä nähdään tarpeelliseksi.”

Tilintarkastaja 3 totesi edelleen

”Yleisluonteinen tarkastus ei välttämättä toisi mitään konkreettista hyötyä, mikäli se otettaisiin käyttöön. Tämä johtuu siitä, että tilintarkastusta tehdään jo sallittua kevyemmin.”

Teoriaosuudessa esitettiin, kuinka yleisluonteinen tarkastus ja tilintarkastus eroavat toisistaan. Yleisluonteisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen keskeisimmäksi eroksi todettiin niiden antama varmuustaso. Yleisluonteisen tarkastuksen antaessa rajoitetun varmuuden ja tilintarkastuksen antaessa kohtuullisen varmuuden yrityksen taloudellista tilasta, voidaan yleisluonteisen tarkastuksen näin ollen todeta olevan tarpeellista vasta, kun tiedetään minkälaista varmuutta yritys tai sen sidosryhmät edellyttävät.

7.7 Tarkastustoimenpiteiden vaikutus tilintarkastajan ja asiakkaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen

Tarkastustoimenpiteiden vaikutus tilintarkastajan ja asiakkaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen oli tilintarkastajien mielestä enimmäkseen neutraali tai positiivinen. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että tarkastustoimenpiteellä on merkitystä tilintarkastajan ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa. Haastatteluissa ilmeni kuitenkin, että vuorovaikutussuhteeseen vaikuttaa enemmän muut kuin tarkastuksen luonteeseen liittyvät asiat. Useimmat haastateltavat kokivat, että yleisluonteinen tarkastus on enemmän keskustelunomaista ja yksityiskohtien tarkastus voi jäädä tekemättä. Yleisluonteisessa tarkastuksessa tilintarkastajan ja asiakkaan välinen vuorovaikutus voi olla syvempi kuin tilintarkastuksessa, koska aikaa on enemmän hallinnollisten asioiden vähentyessä. Yleisluonteisen tarkastuksen käyttö voisi kuitenkin pahimmillaan johtaa tilintarkastajien jokavuotiseen kilpailuttamiseen. Tilintarkastaja 3 totesi

”Tällöin ei syntyisi enää asiakkaan ja tilintarkastajan välistä luottamussuhdetta, vaan yritys katsoisi kuka tekee halvimmalla ja ottaa sieltä itselleen review –paketin”.

Haastatteluista kävi ilmi, että tilintarkastajat kokevat yritysten haluavan mieluummin luotettavan tilintarkastajan kuin sellaisen, joka antaa halvimman hinnan tilintarkastukselle. Tämän vuoksi yritykset saattavat pitää samaa tilintarkastajaa vuosikausia. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että mahdollinen lakimuutos ei saisi pakottaa pieniä yrityksiä luopumaan tilintarkastuksesta, vaan mikro- ja pienyrityksille tulisi vapaus valita varmennusmallinsa.

Teoriaosuudessa esitettiin, kuinka yleisluonteinen tarkastus ja tilintarkastus eroavat toisistaan. Yleisluonteisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen keskeisimmäksi eroksi todettiin niiden antama

varmuustaso. Enemmistö tilintarkastajista koki, että Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän esityksellä kevyemmän tarkastusmallin käyttöönotosta ei olisi vaikutusta tilintarkastajan ja asiakkaan välisessä vuorovaikutussuhteessa. Tilintarkastaja 5 kuitenkin totesi seuraavaa:

”Työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän valmistelemasta esityksestä olen täysin samaa mieltä siltä osin, että olisi hyvä, jos mikro- ja pienyritykset voisivat valita tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tilintarkastuksen väliltä sopivimman varmennusmallin heidän toiminnalleen.”

Empiirisen tutkimuksen perusteella enemmistö tilintarkastajista koki yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi ja soveltuvaksi mikro- ja pienyrityksiin. Useimpien tilintarkastajien mielestä tilintarkastusvelvollisuuden rajoja tulisi korottaa siten, että pienille yhtiöille tulisi kevennetty tarkastus. Yleisluonteinen tarkastus voisi kuitenkin heikentää tilinpäätöstietojen luotettavuutta verrattuna lakisääteiseen tilintarkastukseen. Oleellisimmiksi hyödyiksi he kokivat pienten yritysten kustannusten ja hallinnollisen taakan vähenemisen. Tilintarkastuksen ja yleisluonteisen tarkastuksen oleellisimpana erona he pitivät niiden antamaa varmuustasoa. Kaikki tilintarkastajat olivat tarkastusmallin valinnanvapauden kannalla.

8 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli vastata tutkimusongelmaan, soveltuuko yleisluonteinen tarkastus mikro- ja pienyrityksiin Suomessa. Haettaessa tutkimusongelmaan vastausta tehtiin empiirinen tutkimuskysymys, kokevatko tilintarkastajat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksissä Suomessa.

Empiiristen tutkimustulosten perusteella saatiin melkein yksimielinen johtopäätös tilintarkastajien mielipiteistä yleisluonteista tarkastusta kohtaan. Pääsääntöisesti tilintarkastajat kokivat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksille Suomessa, koska se vähentäisi mikro- ja pienyritysten kustannuksia sekä hallinnollista taakkaa. Tilintarkastajat kokivat myös, että mikro- ja pienyrityksille olisi sallittava valinnanvapaus yleisluonteisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen välillä. Kaikki tutkimukseen osallistuneet tilintarkastajat tilintarkastajaa 3 lukuun ottamatta olivat jokseenkin sitä mieltä, että tilintarkastusvelvollisuuden rajoja tulisi korottaa Suomessa. Tilintarkastajien mielestä ehdotetun uuden rajan tulisi olla sen verran matala, ettei tarkastuksen piiristä jäisi pois muuta kuin kaikkein pienimmät yhtiöt. Kaikki tilintarkastajat olivat kuitenkin samaa mieltä siitä, että nykyinen lakisääteinen tilintarkastus on liian raskas toimenpide pienimmille yhtiöille. Kaikki tilintarkastajat, paitsi tilintarkastaja 3, kokivat yleisluonteisen tarkastuksen olevan riittävä mikro- ja pienyrityksille.

Tilintarkastajien mielestä yleisluonteisen tarkastuksen hyötynä olisi pienten yritysten kustannusten pieneminen, jolloin säästyneet varat voitaisiin sijoittaa toiminnan kasvattamiseen. Hyötyihin heidän mielestään kuuluisi myös turhan byrokratian väheneminen. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että mikro- ja pienyritysten tilintarkastus koetaan raskaana, josta tilintarkastajat olivat samaa mieltä. Haastatellut tilintarkastajat painottivat, että yleisluonteinen tarkastus soveltuu mikroyrityksiin ja varsinkin pieniin asuntoyhtiöihin, joihin ei liity suuria riskejä. Yleisluonteisen tarkastuksen haittana tilintarkastajat pitivät mahdollisia virheellisiä tilinpäätöksiä. Mikäli tarkastusvelvollisuuden raja pysyisi tarpeeksi matalana, tilintarkastajat eivät usko mahdollisiin virheellisiin tilinpäätöksiin.

Tilintarkastajien kokemuksella oli jonkin verran vaikutusta mielipiteisiin yleisluonteisesta tarkastuksesta. Alalla kokeneimmat olivat enemmän sitä mieltä, että yleisluonteinen tarkastus olisi hyvä ottaa käyttöön Suomessa. Vähemmän kokemusta omaavat tilintarkastajat olivat sekä tilintarkastuksen että yleisluonteisen tarkastuksen kannalla.

Verrattaessa tämän opinnäytetyön empiirisiä tuloksia aikaisempiin yleisluonteisesta tarkastuksesta tehtyihin tutkimustuloksiin voidaan todeta, että tilintarkastajat ovat samaa mieltä yritysten kanssa mikro- ja pienyritysten kustannusten vähenemisestä ja hallinnon taakan kevenemisestä. Mikäli lakiesitys otettaisiin käyttöön, voisivat yritykset omien tarpeidensa pohjalta arvioida sopivaa varmennusmuotoa toiminnalleen. Näin ollen tarkastusmallin valinnanvapauden lisäämistä voidaan pitää perusteltuna.

Aikaisemmat tutkimukset ja tämän opinnäytetyön tutkimustulokset osoittivat, että yleisluonteinen tarkastus koetaan tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksissä Suomessa. Pääsääntöisesti tilintarkastajat kokivat yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi mikro- ja pienyrityksissä, koska se vähentäisi mikro- ja pienyritysten kustannuksia sekä hallinnollista taakkaa. Kaikki tilintarkastajat olivat samaa mieltä siitä, että nykyinen lakisääteinen tilintarkastus on liian raskas toimenpide pienimmille yhtiöille. Voidaan siis todeta vastuksen olevan myönteinen tutkimusongelmaan, yleisluonteinen tarkastus soveltuu mikro- ja pienyrityksiin Suomessa.

LÄHTEET

- A 30.12.2015/1753. Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksien tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista.
- Accru 2017. Review vs Audit – what you need to know. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 7.3.2021].
Saattavana: <https://www.accru.com/2017/01/review-vs-audit-what-you-need-to-know/>
- Alakare, S., Koskinen, H., Reinikainen M., Sedig R. & Simola, A-M. 2008. Uusi tilintarkastuslaki: säännöksiä käytäntöön. Helsinki: KHT-Media Oy.
- Collis, J. 2010. Audit exemption and the demand for voluntary audit: A comparative study of the UK and Denmark. *International Journal of Auditing*. Vol. 14 (2), 218.
- D 16.4.2014/56/ETY. Tilintarkastusdirektiivi.
- Eskola, J, Lätti, J & Vastamäki J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selvitysopas. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. [Verkkokirja]. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 26 [Viitattu 31.1.2021]. Saattavana: Ellibislibary. Vaatii käyttöoikeuden.
- Francis, J. R. 2011. A framework for understanding and researching audit quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. Vol. 30 (2), 135.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n muuttamisesta. 2018. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 14.1.2021]. Saattavana: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/8577f33f-b153-4abc-931b-f54a00de8e57/a6fd62f2-bdd8-4c7d-9710-07a12399b639/JULKKAISU_20180822115515.pdf
- Halonen, K. & Steiner, M-L. 2010. Tilintarkastusprosessi käytännössä. Helsinki: WSOY Pro.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki: University Press.
- Horsmanheimo, P., Kisanlahti, T. & Steiner, M-L. 2017. Tilintarkastuslaki ja EU:n uudistunut tilintarkastussääntely: kommentaari. Helsinki: Alma Talent.
- Horsmanheimo, P & Steiner, M-L. 2017. Tilintarkastus – asiakkaan opas. Helsinki: Alma Talent.
- Kausar, A., Shroff, N. & White, H. 2016. Real effects of the audit choice. *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 62 (1), 157–158.

Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö. 2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162331/TEM_2020_38_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KHT-yhdistys, 2012. Kansainväliset tilintarkastusalan standardit: Eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille ja Kansainväliset laadunvalvontaa, tilintarkastusta, yleisluonteista tarkastusta, muita varmennuspalveluja ja liitännäispalveluja koskevat standardit ja muut ohjeet. Helsinki: KHT-Media.

Korkeamäki, A.-M. 2017. Tilintarkastuksen perusteet. Helsinki: Sanoma Pro.

L 2.2.1979/129. Kaupparekisterilaki.

L 30.12.1997/1336. Kirjanpitolaki.

L 21.7.2006/624. Osakeyhtiölaki.

L 14.6.2013/421. Osuuskuntalaki.

L 18.9.2015/1141. Tilintarkastuslaki.

L 12.8.2016/622. Laki tilintarkastuslain muuttamisesta.

Laine, R. 2019a. Yleisluonteinen on tilintarkastusta kevyempi. Profiitti – Talous & tilintarkastus, 3, 12–15.

Laine, R. 2019b. Vaihtoehtona kevyempi tarkastus. Profiitti – Talous & tilintarkastus, 1, 14–15.

Lignell, N. 2020. Tilintarkastusvelvollisuus Pohjoismaissa. LAB-ammattikorkeakoulu. Liiketalous. Opinnäytetyö. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/343924/Tilintarkastusvelvollisuus%20Pohjoismaissa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Liu, Z. & Elayan, F. A. 2015. Litigation risk, information asymmetry and conditional conservatism. Review of Quantitative Finance and Accounting New York. Vol. 44 (4), 581-590.

Mustisto, N. 2020. Mikroyritysten tilintarkastuksen tulevaisuus. Hämeen ammattikorkeakoulu. Liiketalous. Opinnäytetyö. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/354320/Mikroyritysten%20tilintarkastuksen%20tulevaisuus%20opinn%c3%a4ytety%c3%b6%20Nea%20Mustisto%202020.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Niemi, L., Kinnunen, J., Ojala, H. & Troberg, P. 2012. Drivers of voluntary audit in Finland: to be or not to be audited? Accounting and Business Research. Vol. 42 (2), 173-174.

- Ojala, H., Niskanen, M., Collis, J & Pajunen, K. 2014. Audit quality and decision-making in small companies. *Managerial Auditing Journal*. Vol.29 (9), 813–815.
- Riistama, V. 1999. *Tilintarkastusteoria ja käytäntö*. Porvoo: EKONOMIA.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Sparv, K. 2020. Mikro- ja pienyritysten tilintarkastusvelvollisuuden muuttaminen. Vaasan ammattikorkeakoulu. *Liiketalous. Opinnäytetyö*. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana:
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/347768/Sparv_Kirsi.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Suomen tilintarkastajat ry, 2017. *Kansainväliset tilintarkastusalan standardit: Osa II, Kansainväliset laadunvalvontaa, tilintarkastusta, yleisluonteista tarkastusta, muita varmennuspalveluja ja liitännäispalveluja koskevat standardit ja muut ohjeet 2016–2017 ja eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille*. Helsinki: ST-Akatemia OY.
- Tomperi, S. 2016. *Tilintarkastus Normeista Käytäntöön*. 3. uud. p. Hyvinkää: Edita Publishing.
- Työryhmän muistio tilintarkastuslain määrätyistä lainkohdista ja hallinnollisen taakan keventämisestä. 2018. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160475/TEMjul_1_2018_Tilintarkastus.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vilka, H. 2015. *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Wallace, W. 1980. *The economic role of the audit in free and regulated markets*. Open Education Resources. Graduate School of Management. University of Rochester.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun kysymykset

Liite 1. Teemahaastattelun kysymykset

1. Asemasi yhtiössä?
2. Kokemuksesi alalla (vuosina)?
3. Tulisiko tilintarkastusvelvollisuuden rajoja korottaa Suomessa?
4. Minkä tyyppisiin yrityksiin yleisluonteinen tarkastus soveltuu?
5. Mitä haittoja luulisit yleisluonteisen tarkastuksen luovan, mikäli se otettaisiin käyttöön?
6. Mitä hyötyjä luulisit yleisluonteisen tarkastuksen luovan, mikäli se otettaisiin käyttöön?
7. Koetko yleisluonteisen tarkastuksen tarpeelliseksi? Jos koet niin miksi tai miksi et?
8. Minkälaisena koet yleisluonteisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen erot?
9. Mikäli lakimuutos sallisi mikro- ja pienyritysten valita yleisluonteinen tarkastuksen ja tilintarkastuksen väliltä, niin uskoisitko tarkastuksen luonteessa johtuvien erojen vaikuttavan tilintarkastajan ja asiakkaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen?